

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Polona Tržan Mrak

**Razlike v pričakovanjih med iskalci prve zaposlitve s terciarno izobrazbo in
delodajalci**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Polona Tržan Mrak

Mentorica: red. prof. dr. Aleksandra Kanjuo Mrčela

**Razlike v pričakovanjih med iskalci prve zaposlitve s terciarno izobrazbo in
delodajalci**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

Razlike v pričakovanjih med iskalci prve zaposlitve s terciarno izobrazbo in delodajalci

Prehod iz socialističnega v tržno gospodarstvo je Sloveniji prinesel pomembne premike na trgu delovne sile. Zaradi strukture novega družbenoekonomskega sistema se je moralo na novo vzpostaviti gospodarstvo, kar je povzročilo upad gospodarske rasti in porast števila brezposelnih. Nova struktura gospodarstva je namreč zahtevala bolj izobraženo delovno silo, kar je spodbudilo in prisililo mlade, da se z namenom in upanjem na boljšo zaposlitev izobražujejo dlje. Spremenile so se tudi vrednote mladih, zabrisala se je ločnica med delom in prostim časom, proces osebne potrditve in samoiskanja se je skozi delo razširil izven delokroga delodajalcev. Ob splošni gospodarski krizi, ki zmanjšuje število delovnih mest in s tem povečuje število iskalcev zaposlitve, se problem brezposelnosti povečuje. Na trgu dela so najbolj iskani kandidati z delovnimi izkušnjami, kar pa diplomanti praviloma niso, saj na trg vstopajo le s teoretičnim znanjem, ne pa tudi s praktičnimi izkušnjami. Pri iskalcih prve zaposlitve pa prihaja do izraza tudi razkorak med različnimi pričakovanji diplomantov na eni strani in delodajalcev na drugi. Mladi so po končanem šolanju prepričani, da so se v času študija primerno usposobili za delo, delodajalci pa so, nasprotno, prepričani, da je končano šolanje šele primerna osnova za uspešno pripravo na konkretno delo.

Ključne besede: diplomant, delodajalec, brezposelnost, iskanje zaposlitve.

Difference in Expectations of First-Time Employment Seekers with Tertiary Education and Employers

The transition from socialist to market economy has introduced many important movements in the labour market in Slovenia. The structure of the newly implemented socio-economic system demanded installing a new economy, which affected the economic growth and the increase in unemployment. Namely, the new structure opted for more educated labour force, which encouraged the young population and forced them to continue their education in the hopes for better employment possibilities. This resulted in the change in values of the young population; the line between work and leisure time has diminished, and the process of personal validation and self-searching through work has broken the sphere of work by the employers. The issue of unemployment has been increasing during the general economic crisis, which reduced the number of working positions and increased the number of persons seeking employments. Candidates with working experience are most sought after in the labour market, while graduates are introduced to the market with mostly theoretical knowledge and lacking in practical skills. First-time employment seekers also introduced a gap between various expectations of the graduates and the employers. The young population is convinced they have acquired suitable qualifications for work during their studies, while the employers believe education is merely a suitable basis for successful preparations for actual work.

Key words: graduate, employer, unemployment, seeking employment.

KAZALO VSEBIN

1	UVOD	8
1.1	Namen in cilj naloge.....	9
1.2	Metode dela	9
1.3	Delovne hipoteze	10
1.4	Struktura naloge.....	10
2	KAJ DANES POMENI »MLADOST«?.....	13
3	RAZLIČNE OBLIKE PREHODOV.....	15
3.1	Prehod v postmoderno družbo	15
3.2	Poindustrijska družba.....	15
3.3	Novo tehnološko okolje.....	16
3.4	Nove oblike kariernih poti	18
4	KAJ JE TERCIARNO IZOBRAŽEVANJE?	21
4.1	Sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji po ISCED 2011.....	24
4.2	Študentje terciarnega izobraževanja	27
4.3	Diplomanti terciarnega izobraževanja	29
5	MLADI IN NJIHOV ODNOS DO DELA	34
5.1	Mladi in njihov vsakdanji svet.....	34
5.2	Delo kot vrednota	35
5.3	Vzroki za spremenjen odnos do dela.....	41
6	TRG DELA	42
6.1	Brezposelnost.....	43
6.2	Brezposelnost mladih.....	46
6.3	Ali je res, da je največ brezposelnih mladih s terciarno izobrazbo s področja družbenih, poslovnih, upravnih in pravnih ved?.....	53
7	PREDSTAVITEV REZULTATOV EMPIRIČNEGA DELA.....	55
7.1	Rezultati.....	57
7.2	Razlike v pričakovanjih med iskalci prve zaposlitve s terciarno izobrazbo in delodajalci.....	59
8	SKLEP.....	61

9 LITERATURA.....	64
Priloga A: Vprašanja za iskalce prve zaposlitve s terciarno izobrazbo.....	68
Priloga B: Vprašalnik za delodajalce	71
Priloga C: Mladi po področju izobraževanja in spolu, v celoti, od 2008 do junij 2016	75

KAZALO TABEL

Tabela 4.1: Primerjava razlik med ISCED-76, ISCED-97 in ISCED 2011	23
Tabela 4.3: Študentje terciarnega izobraževanja po spolu v obdobju od 2000 do 2015	27
Tabela 4.4: Študentje terciarnega izobraževanja po področju izobraževanja in spolu v obdobju od 2008 do 2011	28
Tabela 4.5: Študentje terciarnega izobraževanja po področju izobraževanja (KLASIUS_P) in spolu v obdobju od 2012 do 2015	28
Tabela 4.8: Diplomanti terciarnega izobraževanja po področju izobraževanja in spolu v obdobju od 2008 do 2011	31
Tabela 4.9: Diplomanti terciarnega izobraževanja po področju izobraževanja (KLASIUS_P) in spolu v obdobju od 2012 do 2015	32
Tabela 5.1: Raziskava vrednot v obdobju od 1992 do 2011	36
Tabela 6.2: Brezposelni mladi, stari do 29 let v obdobju od 2008 do junij 2016	47
Tabela 6.3: Brezposelni mladi s terciarno izobrazbo po spolu v obdobju od 2008 do junij 2016.....	48
Tabela 6.4: Novoprijavljeni brezposelni mladi v obdobju od 2008 do junija 2016.....	48
Tabela 6.5: Novoprijavljeni brezposelni mladi s terciarno izobrazbo po spolu v obdobju od 2008 do junija 2016.....	48
Tabela 6.11: Brezposelni mladi s terciarno izobrazbo po področju izobraževanja (Klasius_P) in spolu v obdobju od 2008 do junija 2016	52
Tabela 6.13: Delež brezposelnih mladih s terciarno izobrazbo po področju izobraževanja in spolu v obdobju od 2008 do 2011	54
Tabela 6.14: Delež brezposelnih mladih s terciarno izobrazbo po področju izobraževanja in spolu v obdobju od 2012 do 2015	54

KAZALO SLIK

Slika 4.2: Sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji	26
---	----

KAZALO GRAFOV

Graf 4.6: Diplomanti višješolskega in visokošolskega izobraževanja v Sloveniji v obdobju od 1980 do 2016	30
Graf 4.7: Diplomanti visokošolskega dodiplomskega izobraževanja po starostnih skupinah v Sloveniji v obdobju od 2004 do 2015.....	31
Graf 5.2: Prikaz povezav z izbrano strukturno variablo – delo leta 2006.....	38
Graf 5.3: Prikaz povezav z izbrano strukturno variablo – prosti čas leta 2006.....	39
Graf 5.4: Prikaz povezav z izbrano strukturno variablo – prijatelji leta 2006	39
Graf 6.1: Gibanje števila registrirano brezposelnih oseb v Sloveniji od 1987 do junija 2016.....	44
Graf 6.6: Novoprijavljeni brezposelni mladi po razlogih prijave	49
Graf 6.7: Novoprijavljeni brezposelni mladi po razlogih odjave.....	50
Graf 6.8: Novoprijavljeni brezposelni mladi s terciarno izobrazbo po razlogih prijave.....	50
Graf 6.9: Novoprijavljeni brezposelni mladi s terciarno izobrazbo po razlogih odjave	51
Graf 6.10: Novoprijavljeni brezposelni mladi s terciarno izobrazbo po trajanju brezposelnosti v obdobju od 2008 do junij 2016.....	51
Graf 6.12: Brezposelni mladi s terciarno izobrazbo po področju (Klasius_P) v obdobju od 2008 do junija 2016.....	52

SEZNAM KRATIC

BDP – bruto domači proizvod

ISCED – International Standard Classification of **ED**ucation

SJM – slovensko javno mnenje

SURS – Statistični urad Republike Slovenije

UMAR – Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj

ZRSZ – Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje

1 UVOD

Zaradi sprememb, ki so se začele v slovenskem prostoru dogajati konec 20. stoletja, se je spremenil tudi trg delovne sile. Iz sistema, za katerega je veljala relativna polna zaposlenost, je Slovenija v zelo kratkem času prešla v sistem tržnega gospodarstva. Ta je s seboj prinesel veliko negotovosti in neželenih sprememb: naraščajočo brezposelnost, pomanjkanje delovnih mest, spremembe v poklicni in sektorski strukturi slovenskega gospodarstva, upadanje gospodarske rasti. Vsi naštetih dejavniki so vplivali na to, da so se na trgu delovne sile, v organizacijah in pri posameznikih, zgodile določene spremembe.

Prehod mladih iz izobraževalne sfere na trg dela je eden izmed najtežjih in ključnih, saj pomeni njihovo dokončno socialno in ekonomsko osamosvojitve v družbi. (Trbanc in Verša 2002, 338) Zaradi raznolikih možnosti izobraževanja, ki jih ponuja izobraževalni sistem, se vse več mladih odloča za višje ravni izobraževanja, kajti izobrazba je v družbi še vedno ključni dejavnik družbene mobilnosti. Izobraževanje predstavlja tudi socialno integracijo, kar je pripeljalo do tekmovalnosti med šolajočimi se za doseganje višje stopnje izobrazbe. Danes namreč več kot polovica mladih nadaljuje šolanje v eni izmed oblik terciarnega izobraževanja. Z izbiro smeri in dolžine trajanja izobraževanja sta povezana tudi načrtovanje zaposlitvenih in kariernih možnosti ter oblikovanje življenjskega sloga. Načrtovanje izobraževanja pomeni za posameznika hkrati tudi oblikovanje določenih pričakovanj glede zaposlitve, delovnih pogojev in drugih aspektov dela.

Povzeto po Trbanc in Verša je iskanje prve zaposlitve po končanem izobraževanju pogosto zelo problematično zaradi strukturnih lastnosti oziroma mehanizmov, ki obstajajo in delujejo na trgu delovne sile. To običajno pomeni:

- da je v določenem obdobju velik pritok mladih iskalcev zaposlitve,
- da struktura delovnih mest na lokalnih in regionalnih trgih ne ustreza ponudbi,
- da je obseg netipičnih oblik zaposlitev enormen,
- da je trg relativno preveč zaprt ali odprt,

- da vpliva tudi trenutni odnos delodajalcev do zaposlovanja mladih. (Trbanc in Verša 2002, 338–339)

Vse to se odraža v precej višji stopnji brezposelnosti mladih v primerjavi z drugimi starostnimi kategorijami.

1.1 Namen in cilj naloge

Namen naloge je prikazati problematiko mladih na trgu delovne sile, ki se je pojavila s prehodom iz socialističnega gospodarstva v tržno. Za nezaposlenost mladih obstaja več razlogov. Eden je prav gotovo, da je zaradi širše ekonomske krize v zadnjih letih premalo delovnih mest. Drugi pa je strukturno neskladje med izobrazbo iskalcev zaposlitve in potrebami zaposlovalcev. Ker med študenti in univerzami ter delodajalci ni dovolj kvalitetnega in strokovnega sodelovanja, so velika tudi razhajanja med pričakovanji mladih iskalcev prve zaposlitve in delodajalci.

Cilj moje diplomske naloge je ugotoviti, kje so razlogi za različna pričakovanja, jih predstaviti in pojasniti. Imajo morda diplomanti previsoka oziroma nerealna pričakovanja o svoji prvi zaposlitvi in ali delodajalci od iskalcev zaposlitve pričakujejo preveč oziroma nemogoče?

1.2 Metode dela

Uporabila bom kombinacijo metod dela. S pregledom literature slovenskih avtorjev in literature tujih akademskih baz si bom zastavila okvire za raziskovano temo. Izvedla bom ankete. Prva bo namenjena izbranim delodajalcem, druga pa iskalcem prve zaposlitve. Odgovore bom analizirala in jih primerjala z že obstoječimi podatki. S tem bom poskušala potrditi ali ovreči zastavljene hipoteze. S primerjalno metodo bom primerjala rezultate ankete z rezultati predhodnih raziskav. Pri analizi se bom oprla tudi na statistične podatke raziskave slovenskega javnega mnenja, Statističnega urada Republike Slovenije (SURS) ter Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZ).

1.3 Delovne hipoteze

Današnja mladina se mora po vsaki stopnji izobraževanja odločiti za zaposlitev ali za nadaljevanje študija. Vsaka odločitev od mladega človeka zahteva tehten razmislek, kajti možnosti za zaposlitev ni na pretek. Nadaljevanje izobraževanja pa med drugim zahteva tudi določena finančna sredstva, saj so se pogoji življenja in dela močno spremenili. Prav tako so se močno spremenila pričakovanja in hotenja vsakega posameznika.

Pričakovanja prvih iskalcev zaposlitve s terciarno izobrazbo pa se tudi razlikujejo od pričakovanj delodajalcev.

Hipoteze v zvezi z iskalci prve zaposlitve:

- 1.a Iskalci prve zaposlitve imajo visoka pričakovanja o svoji začetni plači.
- 2.a Iskalcem prve zaposlitve je bolj pomembno zanimivo delo kot pa višina plače.
- 3.a Iskalci prve zaposlitve so na začetku delovne kariere pripravljeni opravljati tudi dela, za katera ni potrebna dosežena stopnja izobrazbe.

Hipoteze v zvezi z delodajalci prvih zaposlitev:

- 1.b Delodajalci pričakujejo od iskalcev prve zaposlitve tudi praktično znanje, ne samo teoretičnega.
- 2.b Delodajalci ne želijo nuditi prve zaposlitve iskalcem, ker morajo zagotoviti mentorstvo in praktično usposabljanje.
- 3.b Delodajalci menijo, da je za novo zaposlene primernejše preprostejše, rutinsko delo.

1.4 Struktura naloge

V drugem poglavju bom predstavila definicije mladosti in socialne ter ekonomske razloge, zaradi katerih se je obdobje mladosti podaljšalo. Čeprav otroci vstopijo v mladostniška leta vse mlajši, pa kasneje izstopijo oziroma kasneje vstopijo v svet odraslih, saj se dlje časa šolajo in težje zaposlujejo. Ker niso zmožni reševati lastne eksistenčne in stanovanjske problematike, jim to preprečuje osamosvojitvev in podaljšuje njihovo socialno in ekonomsko odvisnost.

V tretjem poglavju bom preučila zgodovinsko pojmovanje dela, kako je bilo obravnavano v prejšnjem sistemu za razliko od novega, tržnega. Delovni procesi so danes zahtevnejši, za kar je potrebna večja prilagodljivost, tako iskalcev zaposlitve kot tudi delodajalcev.

Četrto poglavje bo namenjeno pregledu definicije »terciarno izobraževanje«: kaj terciarno izobraževanje pravzaprav pomeni, kaj zajema in od kdaj se izraz uporablja. Prav tako bom naredila pregled glavnih razlik med mednarodnimi standardnimi klasifikacijami ISCED 1976, 1997 in 2011 ter pogledala, kakšen sistem vzgoje in izobraževanja trenutno velja v Republiki Sloveniji. Poleg tega bo v tem poglavju predstavljeno tudi število študentov ter diplomatov po področjih izobraževanja v obdobju od leta 2000 do junija 2016.

V petem poglavju bom predstavila spremembe vrednot mladih, ki jih je družbenozgodovinski prehod prinesel s seboj. V primerjavi s prejšnjim družbenim sistemom delo ni več tako visoko vrednoteno, kar dokazujejo raziskave slovenskega javnega mnenja v obdobju od leta 1992 do leta 2011. Danes je za posameznika najpomembnejši prosti čas in s tem zasebno življenje, kar vpliva na spremenjen koncept dela. Delo, skozi katerega se izvaja proces udejanja samega sebe, poteka tudi izven delokroga delodajalcev, v prostem času, oziroma v zasebnem življenju.

Spremembe na trgu dela je povzročil tudi drugačen trg delovne sile, čemur bo posvečeno šesto poglavje. Nov sistem zahteva prilagoditev obeh strani, tako zaposlenih kot delodajalcev. Podjetja oziroma ponudniki dela, ki se niso prilagodili prestrukturiranju, so šli v stečaj, kar je povzročilo zmanjšanje števila delovnih mest in povečanje brezposelnosti. Dodaten razlog nezaposljivosti pa sta neustrezna izobrazbena struktura in pomanjkanje delovnih izkušenj, kar je predstavljeno tudi v grafih in tabelah o brezposelnih mladih s terciarno izobrazbo.

Sedmo poglavje je namenjeno predstavitvi rezultatov empiričnega raziskovalnega dela. V okviru tega sem z vprašalniki naslovila iskalce prve zaposlitve s terciarno izobrazbo in delodajalce (oba vprašalnika sta v prilogi). Zanimalo me je, kakšne so razlike v pričakovanjih med iskalci prve zaposlitve s terciarno izobrazbo in delodajalci. Žal je bilo število pridobljenih odgovorov zelo

nizko in rezultate lahko jemljemo samo kot ilustracijo, ne moremo pa na njihovi osnovi sklepati o situaciji na trgu delovne sile.

Diplomsko nalogo zaključujem z osmim, sklepnim poglavjem, kjer predstavljam povzetek opravljenega teoretičnega in empiričnega dela in glavne ugotovitve.

2 KAJ DANES POMENI »MLADOST«?

Na začetku je treba poudariti, da ne obstaja splošna opredelitev »mladine in mladosti«, ki bi veljala v vseh družbenih situacijah in zgodovinskih obdobjih. V vsakokratni družbi se namreč oblikujejo opredelitve v skladu z njenimi značilnostmi, ideologijami ter potrebami. (Nastran Ule 1996, 10)

Definicija mladosti ni enoznačna. To je posebno življenjsko obdobje, polno prehodnosti in vmesnosti. Je življenjska faza med otroštvom in odraslostjo. Je torej obdobje, v katerem mladi najpogosteje prehajajo med različnimi položaji – iz osnovnošolskega v srednješolsko in visokošolsko izobraževanje, na trg delovne sile in iz njega, iz stanja vzdrževanih oseb med samostojne. (Trbanc in Verša 2002, 338) Eden izmed najzahtevnejših in najbolj ključnih prehodov je prav prehod s področja izobraževanja v področje dela. Neuspešen prehod se kaže v brezposelnosti, neustreznih zaposlitvah, brezdomnosti in tudi izolaciji posameznikov.

Prehodi posameznika v tem obdobju pomenijo biografski, socio-psihični, generacijski in še posebno, statusni premik – od socialno in ekonomsko odvisnega člana družbe k socialno in ekonomsko neodvisnemu posamezniku, ki je usposobljen za lastno nadaljevanje rodu ter za produktivno uporabo svojih znanj in sposobnosti. (Ule v Ule in Mihelj 1995)

Dandanes je značilno, da se starostna meja vstopa v mladost pomika v zgodnejša leta življenja, medtem ko se starostna meja vstopa v odraslost pomika navzgor, proti tridesetemu letu starosti. Razlogi za to pa so: šolanje in brezposelnost ter nezmožnost reševanja stanovanjske problematike. To pomeni, da ostajajo posamezniki daljši čas socialno in ekonomsko odvisni, saj je le zaposlitev tista, ki mladim tudi dejansko omogoči položaj enakopravnih članov družbe, oziroma jim zagotavlja socialnoekonomsko neodvisnost. (Trbanc in Verša 2002)

V družbi, v kakršni živimo sedaj – to je postmoderna družba, se obdobje mladosti podaljšuje in deli na: klasično mladost oziroma adolescenco; postmladost oziroma postadolescenco in mlajšo odraslost. (Nastran Ule 1996, 26) Razlogi za takšno členitev mladosti na različna obdobja so v spremenjenih družbenih, ekonomskih in zgodovinskih pogojih.

Klasična mladost oziroma adolescenca je obdobje po končanem obveznem šolanju in zajema mladino med 15. in 19. letom starosti. Mladi v tem obdobju, sočasno z zaključkom šolanja, pridobijo ekonomsko, socialno kulturno in politično enakopravnost.

Postmladost oziroma postadolescenca je obdobje, ki je posledica podaljševanja izobraževanja vse večjega števila mladine v drugi polovici 20. stoletja. Postmladost nastopi po zaključku klasične mladosti in zajema mlade od 20. do 24. leta starosti. Zaradi vse večjega števila mladih, ki nadaljujejo s šolanjem oziroma izobraževanjem, je to obdobje postalo »normalno« življenjsko obdobje večine mladih. To je najbolj modernizirana in tipična oblika mladosti v sodobnih družbah.

Mlajša odraslost je nastala kot posledica spremenjenih ekonomskih razmer in oteženega vstopa na trg delovne sile. Vse več je mladih med 25. in 29. letom starosti, ki po zaključku študija ne najdejo ustrezne zaposlitve, zaradi česar si ne morejo ustvariti pogojev, da bi lahko odšli od doma oziroma zapustili izvorno družino ter si ustvarili svojo lastno družino. Vendar pa vse več (oziroma večina) mladih svojo mladost podaljšuje tudi zaradi podaljševanja študija v trideseta leta.

Splošno sprejete ali mednarodne opredelitve starostnih meja kategorije mladih pri proučevanju trga delovne sile torej ni. (Trbanc in Verša 2002) Zato je smiselno zgornjo starostno mejo opredeliti s starostjo ob dokončanju najnižje oziroma najvišje stopnje izobraževanja, po kateri se je možno zaposliti. To pa je starost od 15 do 24 let oziroma od 15 do 26 let za registrirano brezposelne mlade. Pri starosti 15 let pridobi oseba tudi po določbi zakona delovnopravno in poslovno sposobnost, torej je takrat sposobna skleniti pogodbo o zaposlitvi. Navedeno ureja Zakon o delovnih razmerjih, 2013, enaka starostna meja pa je določena tudi s skupno evropsko zakonodajo držav Evropske unije. (Trbanc in Verša 2002)

3 RAZLIČNE OBLIKE PREHODOV

Za kvalitetno obravnavo temeljnega vprašanja tega diplomskega dela, to je, kakšne so razlike v pričakovanjih med iskalci prve zaposlitve s terciarno izobrazbo in delodajalci prve zaposlitve, je treba predhodno opredeliti še delovne, družbene in tehnološke okoliščine, v katerih se danes nahajajo mladi. So te danes drugačne, kot so bile v preteklosti? So se potrebe enih in drugih danes morda spremenile? Je način razmišljanja in delovanja v gospodarstvu in družbi danes povsem drugačen?

Zato je smiselno opredeliti še v kakšnem družbenem, delovnem in tehnološkem okolju so se danes znašli mladi.

3.1 Prehod v postmoderno družbo

Današnja mlada generacija v Sloveniji je odraščala in še odrašča v povsem drugačnih razmerah in okoliščinah kot predhodne generacije. Današnje spremembe v vseh ravneh družbenega življenja, od osebnih do kariernih, so v primerjavi s preteklimi desetletji hitrejše. Zahtevajo hitrejše prilagajanje in sprejemanje sprememb, ki lahko večkrat vplivajo na življenje posameznika. Ravno te spremembe zaznamujejo perspektivo mladih v smislu odprte in negotove prihodnosti. Prejšnje generacije mladih namreč skorajda niso poznale brezposelnosti in so imele mnogo jasneje izoblikovane življenjske perspektive. Danes pa se morajo mladi na prehodu v odraslost soočiti s položajem, ki je nejasen in ambivalenten. Zato je to življenjsko obdobje zanje rizično, saj še nimajo izoblikovane prave samopodobe – njihov prehod v odraslost namreč ni več tako enostaven in samoumeven, ker takrat še niso ekonomsko neodvisni. (Ule v Ule in Mihelj 1995)

3.2 Poindustrijska družba

V modernih družbah velja za enega največjih izzivov in virov tveganj prav gospodarska kriza in spremembe, ki jih prinaša hitra informacijska revolucija – to je poindustrijska modernizacija. Ta posameznika, ki skuša temu slediti, prisili, da ima individualen, osebni slog življenja, dela in

učenja. V vseh družbenih procesih, tudi proizvodnih, se mora nenehno potrjevati in boriti kot kreativna in fleksibilna oseba. V primeru, da tega ne zmore, izpade iz konkurenčnega boja za zelo dobra in uspešna delovna mesta. S tem ostane prikrajšan za dosego dobrega standarda in pristane v množici tistih, ki živijo od slabo plačanih in neperspektivnih služb, ali pa ostanejo celo brez dela. (Ule v Ule in Miheljak 1995, 49)

3.3 Novo tehnološko okolje

Podindustrijska modernizacija je povzročila spremembe zlasti v tehnološkem okolju. Tehnološka področja vsebujejo vse več specifičnih znanj, zaradi česar postajata področji izobraževanja in usposabljanja izredno široki in razvejani. (Svetlik in Lorenčič 2002, 256) Proizvodni sektor potrebuje vse bolj učinkovito tehnologijo, saj je glavni cilj proizvodnje ustvarjanje dobičkov, kar pa brez dobre tehnološke podpore ni dosegljivo. Tudi znanost potrebuje za svoje raziskave čim boljše tehnologijo, zaradi česar mora biti vanjo vgrajeno vse več znanja.

Postavlja se vprašanje, kakšno je razmerje med razvitostjo tehnologije ter izobrazbo in usposobljenostjo posameznikov. Če postajajo delovni procesi vse težji, bolj specifični in zahtevnejši, poleg tega pa se vse bolj odvijajo v globalnem prostoru, je potreba po kvalificiranih posameznikih vse pomembnejša. Prihaja do vse večjih strukturnih sprememb, ki se kažejo na področju dela, zaposlovanja in na trgu delovne sile. Z vsemi temi spremembami pa se morajo soočati sistemi za zaposlovanje ter ponudniki in povpraševalci po delovni sili. (Svetlik in Lorenčič 2002, 261)

Posamezniki oziroma delavci, se morajo v novih tehnoloških okoljih zelo dobro znati in znati ustrezno ravnati tudi v razmerah, ki niso standardne in predvidljive. Težave pa lahko nastopijo, ko je potrebno opredeliti tista znanja, ki posameznemu delavcu omogočajo razumevanje delovnega oziroma tehnološkega procesa, v katerega je vključen. Takšno delo lahko opravlja samo usposobljen kader, ki te procese tudi razume, saj razumevanje delovnega procesa omogoča višjo raven kompetentnosti. S takšnimi kompetencami se povečata zanesljivost in kakovost

samega dela, ni potrebe po nadzoru, manj je napak in neopravljenega dela. (Svetlik in Lorenčič 2002, 265–266)

Različna prepletanja okoliščin in procesov hitrega tehnološkega razvoja, deindustrializacije in globalizacije, čemur smo priča povsod v razvitem svetu, so na trge delovne sile prinesle situacije, v katerih se morajo vsi akterji vesti veliko bolj fleksibilno ter biti pripravljene in sposobne hitrega odziva na spremembe. Deindustrializacija, ki jo v razvitem svetu poznamo in opazujemo že kar nekaj desetletij, prinaša na eni strani zmanjševanje števila delovnih mest v tradicionalnih industrijskih poklicih, spreminjajo se vsebine starih poklicev in prihajajo nove zahteve po njihovem posodabljanju, medtem ko se na drugi strani oblikujejo nova delovna mesta v storitvenem sektorju, v katerem nastajajo povsem novi poklici in potrebe po drugačnih lastnostih delovne sile. Poleg širokega strokovnega znanja se pogosto poudarjajo tudi tako imenovane mehke spretnosti in lastnosti posameznikov. Te so: timsko delo oziroma zmožnost dela v skupini; komunikacijske spretnosti; pripravljenost in sposobnost reševanja neznanih težav; samostojnost pri delu; sposobnost učenja v novih in nepredvidljivih razmerah; pripravljenost na spremembe; sposobnost prevzemanja odgovornosti; spretnost pri delu z računalnikom in znanje tujih jezikov. Zato uspešna podjetja ne morejo več slediti staremu industrijskemu modelu s hierarhičnimi ravni nadzora, ozkimi delitvami nalog ter velikim deležem nekvalificirane in polkvalificirane delovne sile, ampak zahtevajo fleksibilnejše in k nalogam usmerjene delavce, ki so večstransko usposobljeni. (Niklanović in Trbanc 2002, 230)

Izobrazba in usposobljenost sta na trgu delovne sile dobili večji pomen, zato so se izobrazbene aspiracije med mladimi začele zelo hitro dvigovati. Udeležba mladih v izobraževanju in usposabljanju na višji in visoki stopnji se neprestano povečuje. (Trbanc in Verša 2002, 345) Glede na pripravljenost mladih po kvalitetnem in daljšem izobraževanju jim prilagajanje na nov način dela in razmišljanja verjetno ne bo delalo večjih težav. Mladi so veliko bolj dovzetni za hitro sprejemanje novih situacij in znanj ter so fleksibilnejši. Poleg tega veljajo mladi tudi za kulturni kapital, ki predstavlja zbrano bogastvo družbe in izobrazbeni potencial ljudi. V sodobnih in razvitih družbah namreč moč kulturnega kapitala pridobiva družbeni pomen, medtem ko moč ekonomskega kapitala upada. Vse to je posledica hitrega razvoja znanosti, tehnologije ter

uvajanja novih znanj, informacij in načinov dela. Mladi, kot nosilci kulturnega kapitala, družbi omogočajo, da vse potrebno lahko tudi dobi. (Ule in Mihelj 1995, 51)

3.4 Nove oblike kariernih poti

Fleksibilizacija zaposlovanja in trga delovne sile, bi lahko pomenila pomemben korak k izboljšanju stanja na trgu delovne sile, ki je posledica recesij, pomanjkanja prostih delovnih mest za iskalce prve zaposlitve, za zaposlene, ki bi radi spremenili zaposlitev, za brezposelne ter tiste, ki prihajajo iz neaktivnosti. Tako je standardno, to je redno zaposlitev za nedoločen čas, počasi začela zamenjevati potreba po veliko prožnejšem delu, to je fleksibilnem delu: delo za določen čas, nadurno delo, delo v izmenah, delo ob koncih tedna, fleksibilni delovni čas, začasno delo, oddajanje dela drugim, krajši delovni čas, pogodba o letnem obsegu dela, delitev delovnega mesta, delo na domu, delo na daljavo. (Ignjatović 2002b, 182–183)

Analize razmer na trgu delovne sile pred malo več kot desetimi leti so opozarjale na naraščajočo prožnost dela ter zaposlovanja in potrebo po uresničevanju koncepta varne prožnosti. Vendar novejša analiza kaže, da so spremembe potekale ravno v nasprotni smeri. Namreč, vse manj delavcev ima perspektivo varne prožnosti dela. Predvsem za mlade pa je značilna vedno večja prekarnost. (Kanjuo Mrčela in Ignjatović 2015, 350)

Prožnost je lahko zaželena oziroma nezaželena glede na okoliščine, kjer poteka, medtem ko ima prekarnost samo negativen predznak, saj označuje razmere dela in zaposlovanja, ki imajo samo negativne posledice. To so zaposlitve, ki so z vidika delavcev negotove, nepredvidljive ter tvegane. (Kalleberg v Kanjuo Mrčela in Ignjatović 2015, 351).

Nastal je tako imenovani »novi kapitalizem« kot gospodarski okvir, ki je utemeljen na nasprotnih načelih, na katerih so ljudje še nedolgo nazaj oblikovali svoje življenjske in delovne zgodbe ter osebne identitete. To pomeni, da lahko prekarnost opišemo kot »nov način dominacije« in je posledica prestrukturiranja gospodarstva ter »sili delavce v podrejenost« tako, da so delavci v stalni negotovosti. Za prekarne delavce je torej značilno, da živijo v sedanjem trenutku, brez varne identitete ter občutka razvoja na osnovi dela in življenjskega sloga. (Kanjuo Mrčela in Ignjatović 2015, 354) Naraščajoči del prekariata so postali izobraženi mladi, ki so med

izobraževanjem pričakovali obetavne karierne poti, vendar jih je dočakala realnost, ki ni gotova in perspektivna. (Kanjuo Mrčela in Ignjatović 2015, 355)

Z novimi, fleksibilnimi oblikami zaposlitev so posamezniki izpostavljeni mnogo večjemu tveganju pri svojih poklicnih karierah. Delujejo v negotovih okoliščinah in položajih, saj danes, v primerjavi s preteklostjo, ni več stabilnih in predvidljivih prehodov med izobraževanjem, zaposlitvijo in na koncu upokojitvijo. V obdobjih zaposlitve so možna tudi krajša vmesna obdobja brezposelnosti. Sodobne poklicne oziroma aktivnostne kariere so vse kompleksnejše, saj gre pri njih za prepletanje izobraževanja in zaposlitev, kombiniranje več različnih zaposlitev, obdobji namerne neaktivnosti ali delne zaposlenosti in delnih upokojitev. (Niklanović in Trbanc 2002, 230–231)

V primerjavi z industrijsko družbo v poindustrijski družbi posameznik v svojem delovnem obdobju oziroma karieri zamenja več poklicev, bodisi zaradi lastnih želja ali pa zaradi razmer, ki se pojavljajo na trgu delovne sile. Vse to je torej posledica novega tehnološkega okolja, v katerem smo se znašli. Zato je danes zelo pomembno, da so v razmerah povečane negotovosti zaposlitev posamezniki prožni in prilagodljivi, saj je dinamika na trgu delovne sile vedno večja. (Niklanović in Trbanc 2002, 231) Pri čemer posameznik lahko ali mora večkrat uporabiti različna znanja in veščine, ki niso zgolj rezultat rednega izobraževanja. Ne nazadnje gre tudi slovenska delovna zakonodaja v tej smeri, ko je zaželeno, da iskalci zaposlitve ali iskalci prve zaposlitve lahko zapišejo tudi delovne izkušnje, ki so si jih pridobili med izobraževanjem.

Mladi so zato, ker nimajo veliko delovnih in osebnih izkušenj z zaposlitvijo za nedoločen čas s polnim delovnim časom, prožnejši glede sprejemanja zaposlitve za določen čas, vendar tudi zato, ker nimajo veliko alternativ. Premalo alternativ pri izbiri vrste delovnega razmerja pa vpliva na to, da so mladi »zgoščeni« v določenih prožnih oblikah zaposlovanja.

V Sloveniji je delež mladih, starih od 15 do 24 let, zaposlenih za določen čas, v prvi polovici leta 2014 znašal 69,1 %. Delo s skrajšanim delovnim časom, ki je druga najpogostejša oblika prožnosti prav tako med mladimi pri nas, je v istem obdobju znašalo 46,6 %. V starosti od 15 do 29 let pa sta se deleža zaposlenih za določen čas in delo s skrajšanim delovnim časom skoraj

razpolovila med mladimi delovno aktivnimi osebami. Tretja oblika prožnosti so samozaposleni. Delež teh je znašal 12,3 %. Poznamo pa še agencijske delavce ter druge oblike dela (študentsko delo, pogodbe o delu). (Kanjuo Mrčela in Ignjatović 2015, 364–370)

Naraščanje prekariata v Sloveniji vpliva na poslabšanje delovnih razmer, nižanje življenjskih in delovnih standardov ter tako tudi na splošno naraščanje revščine v družbi. Raziskava je pokazala, da slovenski delavci in delavke delajo več in da so manj zadovoljni z delovnimi razmerami. Slabše razmere na trgu dela, predvsem pa odpuščanje ter majhna zmožnost proizvodnje novih delovnih mest, so povzročile, da je občutek zaposlitvene negotovosti še toliko večji. Zaradi vsega tega pa so zaposleni prepričani, da delo slabo vpliva na njihovo zdravje (živčnost, težave s spanjem, mišična napetost, utrujenost ter depresija in tesnoba). Atipične pogodbe pa za večji del delovne sile prinašajo slabosti, ki so povezane predvsem z nižjimi plačami ter nižjo socialno varnostjo, tako da to vodi k povečevanju tveganja revščine za tiste, ki so bolj vključeni v takšne oblike zaposlitve. (Kanjuo Mrčela in Ignjatović 2015, 371–373)

4 KAJ JE TERCIARNO IZOBRAŽEVANJE?

»Terciarno izobraževanje je stopnja izobraževanja, ki jo izvajajo univerze, višje poklicne šole, tehnološki inštituti in druge ustanove, ki podeljujejo akademske nazive ali višja strokovna spričevala.« (Eurostat 2015, 10)

Samo ime terciarno izobraževanje izhaja iz mednarodne standardne klasifikacije izobraževanja, ISCED, to je kratica za **I**nternational **S**tandard **C**lassification of **E**Ducation, ki jo je izdal Unesco. ISCED je opredeljen kot orodje za zbiranje in izkazovanje statistike s področja izobraževanja v posameznih državah za mednarodne potrebe. (SURS 2012, 13)

ISCED je obvezni mednarodni standard, ki združuje in prikazuje primerljive statistike in kazalnike izobraževanja tako v posameznih državah kot med njimi. Uporablja se pri izpolnjevanju skupnega statističnega vprašalnika mednarodnih institucij, Unesca, Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) in Eurostata ter pri mednarodnih anketah. (SURS 2012, 3)

Prvotna različica klasifikacije ISCED je bila oblikovana v sedemdesetih letih, to je ISCED-76, vendar je bila konec devetdesetih opravljena prva temeljita revizija ISCED-97. (Plevnik 2011, 105) Že druga revizija ISCED 2011 je bila opravljena v obdobju 2009–2011 in jo je novembra 2011 sprejela Generalna konferenca Unesca. (Eurostat 2015, 15)

V Sloveniji podatke o vključenosti prebivalcev v izobraževanje, izobrazbeni strukturi prebivalstva, učiteljih, finančnih izdatkih, ki so vezani na posamezno raven izobraževanja, zbira Statistični urad Republike Slovenije (SURS). SURS je v Sloveniji v sodelovanju s pristojnimi ministrstvi (Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za visoko šolstvo in znanost in Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve) zasnoval klasifikacijski sistem izobraževanja in usposabljanja – KLASIUS, ki temelji na strukturi in drugih posebnostih nacionalnega izobraževalnega sistema. Te podatke potrebuje država za svoje delovanje kot tudi za sporočanje mednarodnim ustanovam. Kljub temu da ima Slovenija sprejeto nacionalno standardno klasifikacijo izobraževanja, mora SURS podatke pretvarjati v kategorije klasifikacije po ISCED. (SURS 2012, 3)

Vsi podatki do leta 2013 se vodijo po ISCED 1997, za leto 2014 in naprej pa po ISCED 2011. (Eurostat 2015, 16)

Glavne razlike med klasifikacijami ISCED-76, ISCED-97 in ISCED 2011 (glej Tabelo 4.1) so v tem, da je imela ISCED-76 koncept lestve, kar pomeni, da je bilo razvrščanje izobraževalnih programov od manj zahtevnih do najzahtevnejših.

Revidirana klasifikacija ISCED-97 je vpeljala koncept drevesa, to pa zato, da so lahko v mednarodnih primerjavah zajeli tudi dimenzijo vrste izobraževanja (splošno, poklicno) ter popisali binarne izobraževalne sisteme.

Nova klasifikacija ISCED 2011 pa predpostavlja, da se izobražujemo po gradnikih različne velikosti (glede na trajanje izobraževanja, sestave (splošno/poklicno ali teoretsko/strokovno) ter oblik (formalno/neformalno)). Tako ti gradniki tvorijo 8-nadstropno zgradbo znanja, vendar je v enem nadstropju lahko tudi več gradnikov, ki so položeni drug poleg drugega ali drug na drugega. (Plevnik 2011, 107)

Tabela 4.1: Primerjava razlik med ISCED-76, ISCED-97 in ISCED 2011

ISCED-76		ISCED-97		ISCED 2011	
0	Izobraževanje pred prvo ravni	0	Predprimarno izobraževanje	0	Predprimarna vzgoja in izobraževanje
1	Izobraževanje na prvi ravni	1	Primarno izobraževanje ali prvo obdobje osnovnega izobraževanja	1	Primarno izobraževanje
2	Izobraževanje na drugi ravni, prva faza		Nižje sekundarno izobraževanje ali drugo obdobje osnovnega izobraževanja (2A splošno, 2B predpoklicno in 2C poklicno)	2	Nižje sekundarno izobraževanje
3	Izobraževanje na drugi ravni, druga faza	3	Višje sekundarno izobraževanje (3A splošno, 3B strokovno, 3C poklicno)	3	Višje sekundarno izobraževanje
		4	Posekundarno neterciarno izobraževanje (4A splošno, 4B strokovno)	4	Posekundarno neterciarno izobraževanje
5	Izobraževanje na tretji ravni, prva faza, ki omogoča pridobitev diplome neuniverzitetnega tipa oziroma diplomo, ki ni enakovredna prvi visokošolski diplomi	5	Prvo obdobje terciarnega izobraževanja, ki se ne konča z najzahtevnejšo visokošolsko kvalifikacijo (5A splošno, 5B strokovno)	5	Kratko terciarno izobraževanje
6	Izobraževanje na tretji ravni, prva faza, ki omogoča pridobitev prve visokošolske izobrazbe ali tej enakovredne			6	Terciarno izobraževanje za pridobitev izobrazbe <i>bachelor</i> ali tej enakovredne
7	Izobraževanje na tretji ravni, druga faza, ki omogoča pridobitev podiplomske univerzitetne ali tej enakovredne izobrazbe			7	Terciarno izobraževanje za pridobitev izobrazbe <i>master</i> ali tej enakovredne
		6	Drugo obdobje terciarnega izobraževanja, ki se konča z najvišjo visokošolsko kvalifikacijo (doktoratom)	8	Terciarno izobraževanje za pridobitev doktorata
9	Izobraževanje, za katerega ni mogoče določiti ravni			9	Drugje nerazvrščeno izobraževanje

Vir: Plevnik (2011, 106).

4.1 Sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji po ISCED 2011

ISCED 2011 razvršča izobraževalne programe po ravneh, področjih izobraževanja (glavni spremenljivki) in dopolnilnih razsežnostih (dopolnilne spremenljivke). (SURs 2012, 15)

V Sloveniji imamo po ISCED 2011 sistem vzgoje in izobraževanja razdeljen na osem ravni izobraževanja, in sicer (glej Sliko 4.2.):

Raven 0: Predprimarna vzgoja in izobraževanje oziroma manj kot primarno izobraževanje: sem spadata prvo in drugo starostno obdobje.

Raven 1: Primarno izobraževanje. Sem spadata prvo in drugo vzgojno-izobraževalno obdobje.

Raven 2: Nižje sekundarno izobraževanje. Sem spada tretje vzgojno-izobraževalno obdobje.

Raven 3: Višje sekundarno izobraževanje. Sem spadajo: nižje poklicno izobraževanje, srednje poklicno izobraževanje, poklicno-tehniško izobraževanje, srednje tehniško in strokovno izobraževanje ter srednje splošno izobraževanje. Vsa izobraževanja, razen nižje poklicnega, vodijo na koncu k poklicnemu oziroma maturitetnem tečaju.

Raven 4: Posekundarno neterciarno izobraževanje.

Raven 5: Kratko terciarno izobraževanje. Sem spada višje strokovno izobraževanje.

Raven 6: Visokošolsko ali enakovredno izobraževanje. Sem spadajo: I. stopnja (strokovni študijski program) in I. stopnja (univerzitetni študijski program) ter visoka strokovna (stari študijski program pred reformo¹).

---

¹ Zakon o visokem šolstvu 2004 je uvedel novo bolonjsko tristopenjsko strukturo za pridobitev visokošolske izobrazbe. 48. člen določa, da je zaključek predhodnega izobraževanja po starih študijskih programih 30. 9. 2016. (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije 2015)

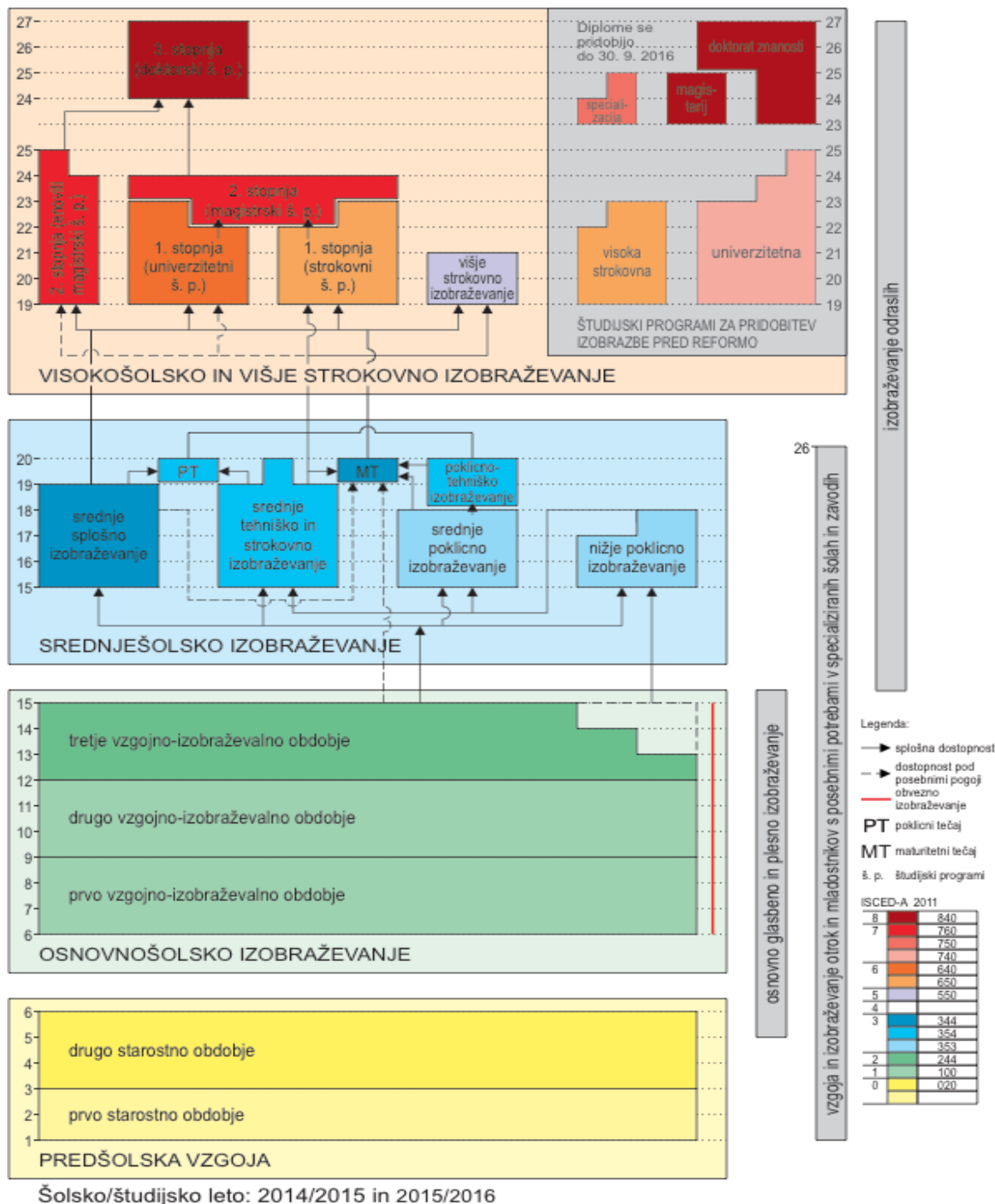

Raven 7: Magistrsko ali enakovredno izobraževanje. Sem spadajo: po starem študijskem programu pred reformo univerzitetno izobraževanje in specializacija ter II. stopnja (enoviti magistrski študijski program) in II. stopnja (magistrski študijski program).

Raven 8: doktorsko ali enakovredno izobraževanje. Sem spadajo: magisterij in doktorat znanosti po starem študijskem programu pred reformo in III. stopnja (doktorski študijski program). (Eurostat 2015, 15–16)

Terciarno izobraževanje tako vključuje 6., 7. in 8. raven iskalcev prve zaposlitve, kar je tema tega dela.

Slika 4.2: Sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji

Vir: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije (2016).

4.2 Študentje terciarnega izobraževanja

V Sloveniji je število vseh študentov višješolskega in visokošolskega izobraževanja vsako leto nižje. Iz tabele 4.3 je razvidno, da je število študentov terciarnega izobraževanja naraščalo vse do leta 2006, ko je v študijskem letu 2006/07 študiralo skoraj 116.000 oseb, redno ali izredno. Po letu 2006 pa je začelo število študentov počasi upadati. Vse to je predvsem posledica demografskih sprememb. Generacije mladih, rojenih konec osemdesetih in v začetku devetdesetih let, so veliko manj obsežne, tako da se v terciarno izobraževanje v absolutnih številkah vključuje vse manjše število oseb. V študijskem letu 2015/16 je bilo v redni in izredni študij vključenih 80.798 študentov, oziroma skoraj 5.000 manj kot v preteklem študijskem letu, 2014/15, ter več kot 26.000 manj kot v študijskem letu 2010/11, to je pred petimi leti. (SURS 2016a)

Tabela 4.3 kaže tudi natančnejšo opredelitev števila študentov terciarnega izobraževanja po spolu v študijskih letih od 2000 do 2015. Iz podatkov je razvidno, da se v vseh teh letih razmerje med moškimi in ženskami giblje podobno. V celotnem opazovanem obdobju je povprečno razmerje med vpisanimi študenti terciarnega izobraževanja naslednje: 42,2 % študentov in 57,8 % študentk, kar pomeni, da je 15,6 % več žensk vključenih v terciarno izobraževanje.

Tabela 4.3: Študentje terciarnega izobraževanja po spolu v obdobju od 2000 do 2015

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Spol - SKUPAJ	91494	99214	101458	104396	112228	114794	115944	115445	114391	114873	107134	104003	99877	92769	85616	80798
Moški	40171	42129	44421	45029	47343	47784	48356	48322	48087	48428	42182	43959	41882	38663	35810	34236
Ženske	51323	57085	57037	59367	64885	67010	67588	67123	66304	66445	64952	60044	57995	54106	49806	46562

Vir: SURS (2016c).

Tabela 4.4: Študentje terciarnega izobraževanja po področju izobraževanja in spolu v obdobju od 2008 do 2011

	2008			2009			2010			2011		
	Spol - SKUPAJ	Moški	Ženske	Spol - SKUPAJ	Moški	Ženske	Spol - SKUPAJ	Moški	Ženske	Spol - SKUPAJ	Moški	Ženske
Področja izobraževanja - SKUPAJ	114391	48087	66304	114873	48428	66445	107134	42182	64952	104003	43959	60044
1 Izobraževanje	8822	1764	7058	8497	1580	6917	8234	753	7481	8258	1400	6858
2 Umetnost in humanistika	9341	2679	6662	9566	2970	6596	9078	2382	6696	9016	2758	6258
3 Družbene vede, poslovne vede in pravo	43437	14074	29363	43025	13981	29044	37134	12122	25012	34962	11776	23186
4 Znanost, matematika in računalništvo	7066	4512	2554	7685	4675	3010	7530	3760	3770	7779	4588	3191
5 Tehnika, proizvodne in predelovalne tehnologije in gradbeništvo	21787	16265	5522	21734	16206	5528	20915	15108	5807	20027	15010	5017
6 Kmetijstvo in veterina	3788	1556	2232	3689	1617	2072	3435	1396	2039	3249	1474	1775
7 Zdravstvo in sociala	9283	2020	7263	10006	2297	7709	10664	2027	8637	11135	2508	8627
8 Storitve	10867	5217	5650	10671	5102	5569	10144	4634	5510	9577	4445	5132

Vir: SURS (2016č).

Tabela 4.5: Študentje terciarnega izobraževanja po področju izobraževanja (KLASIUS_P) in spolu v obdobju od 2012 do 2015

		2012	2013	2014	2015
Spol - SKUPAJ	Področja izobraževanja - SKUPAJ	99877,0	92769,0	85616,0	80798,0
	1 Izobraževalne vede in izobraževanje učiteljev	7786,0	7469,0	7639,5	7553,0
	2 Umetnost in humanistika	9381,0	7949,0	7390,5	7322,0
	3 Družbene, poslovne, upravne in pravne vede	32667,0	28535,5	24880,5	22700,0
	4 Naravoslovje, matematika in računalništvo	9041,5	9196,5	8925,0	8245,0
	5 Tehnika, proizvodne tehnologije in gradbeništvo	17451,5	16934,0	15237,5	14517,0
	6 Kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo, veterinarstvo	3559,0	3475,0	3242,0	3019,0
	7 Zdravstvo in sociala	11099,0	10605,0	10159,0	9579,0
	8 Storitve	8892,0	8605,0	8142,0	7863,0
Moški	Področja izobraževanja - SKUPAJ	41882,0	38663,0	35810,0	34236,0
	1 Izobraževalne vede in izobraževanje učiteljev	1064,0	932,0	885,0	932,0
	2 Umetnost in humanistika	2983,0	2512,5	2393,0	2417,0
	3 Družbene, poslovne, upravne in pravne vede	11041,5	9485,0	8491,0	8010,5
	4 Naravoslovje, matematika in računalništvo	5459,0	5339,5	5259,5	5023,0
	5 Tehnika, proizvodne tehnologije in gradbeništvo	13060,5	12666,0	11501,5	10970,5
	6 Kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo, veterinarstvo	1518,0	1490,0	1404,0	1232,0
	7 Zdravstvo in sociala	2491,0	2343,0	2326,0	2178,0
	8 Storitve	4265,0	3895,0	3550,0	3473,0
Ženske	Področja izobraževanja - SKUPAJ	57995,0	54106,0	49806,0	46562,0
	1 Izobraževalne vede in izobraževanje učiteljev	6722,0	6537,0	6754,5	6621,0
	2 Umetnost in humanistika	6398,0	5436,5	4997,5	4905,0
	3 Družbene, poslovne, upravne in pravne vede	21625,5	19050,5	16389,5	14689,5
	4 Naravoslovje, matematika in računalništvo	3582,5	3857,0	3665,5	3222,0
	5 Tehnika, proizvodne tehnologije in gradbeništvo	4391,0	4268,0	3736,0	3546,5
	6 Kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo, veterinarstvo	2041,0	1985,0	1838,0	1787,0
	7 Zdravstvo in sociala	8608,0	8262,0	7833,0	7401,0
	8 Storitve	4627,0	4710,0	4592,0	4390,0

Vir: SURS (2016d).

Statistični podatki kažejo (glej Tabelo 4.4 in Tabelo 4.5), da študente višješolskega in visokošolskega izobraževanja najbolj zanimajo študijski programi s področja družbenih, poslovnih, upravnih in pravnih ved. V obdobju od 2008 do 2015 se je povprečju vpisala v te programe kar tretjina vseh vpisanih študentov, od tega je bilo dve tretjini žensk. Za moške so poleg družboslovja zanimivi tudi programi s področja tehnike, proizvodne tehnologije ter gradbeništva. Najmanj študentov se odloča za študij s področja kmetijstva, gozdarstva, ribištva in veterine ter naravoslovja, matematike in računalništva.

4.3 Diplomanti terciarnega izobraževanja

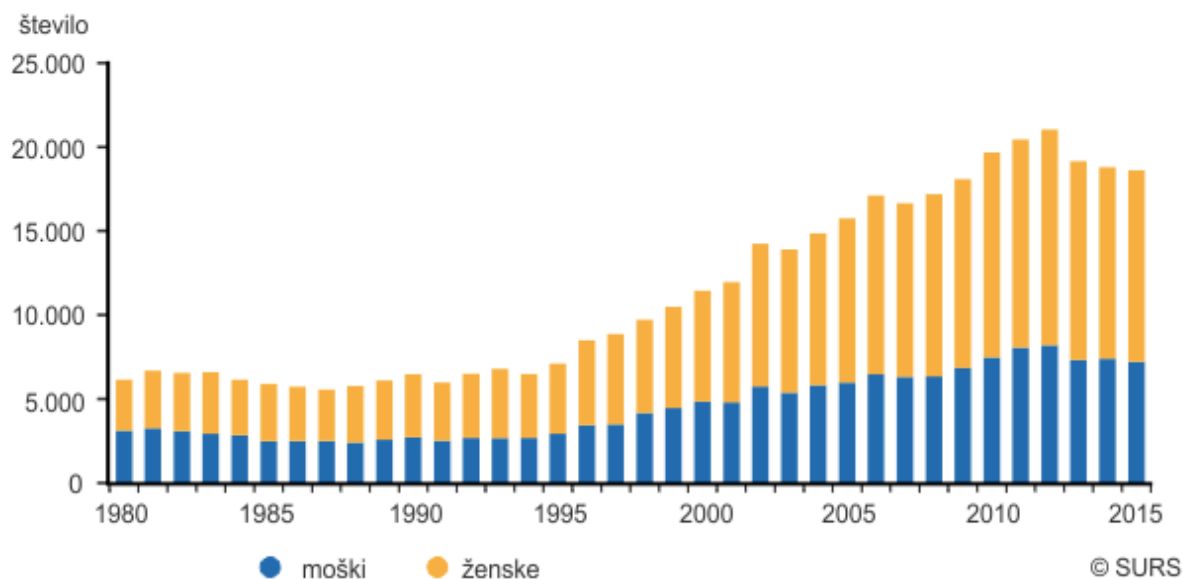
»Slovenija je glede doseganja terciarne izobrazbe izpolnila svoj nacionalni cilj iz strategije Evropa 2020, saj je imelo leta 2014 41 % prebivalstva, starega od 30 do 34 let, terciarno izobrazbo. Ženske so glede na podatke za leto 2014 pri doseganju terciarne izobrazbe precej pred moškimi, saj je visokošolsko izobraževanje končalo 53,7 % žensk in samo 30 % moških.« (Evropska komisija 2015b)

»Evropa 2020 je strategija Evropske unije (EU) za prihodnje desetletje. Svet se spreminja, zato potrebujemo pametno, trajnostno in vključujoče gospodarstvo EU. Ti trije medsebojno povezani gospodarski vidiki bi morali EU in državam članicam omogočiti visoko zaposlenost, produktivnost in socialno kohezijo.« (Evropska komisija 2016) To krovno strategijo za rast in delovna mesta je Evropska komisija sprejela marca leta 2010 in naj bi jo do leta 2020 tudi uresničila. (Ministrstvo za finance Republike Slovenije 2016)

Pet glavnih ciljev strategije Evropa 2020 zajemajo naslednja področja: zaposlovanje, raziskave in razvoj, podnebne spremembe in energetska trajnost, izobraževanje ter boj proti revščini in socialni izključenosti. Pri izobraževanju je cilj, da je manj kot 10 % mladih, ki prezgodaj opustijo šolanje, in da je vsaj 40 % oseb med 30. in 34. letom z visokošolsko izobrazbo – končanim terciarnim izobraževanjem. (Evropska komisija 2015a)

Iz Grafa 4.6 je razvidno, kako se je trend naraščanja števila diplomantov povečeval skozi 35-letno zgodovino in kako se je povečal delež žensk, ki so diplomirale.

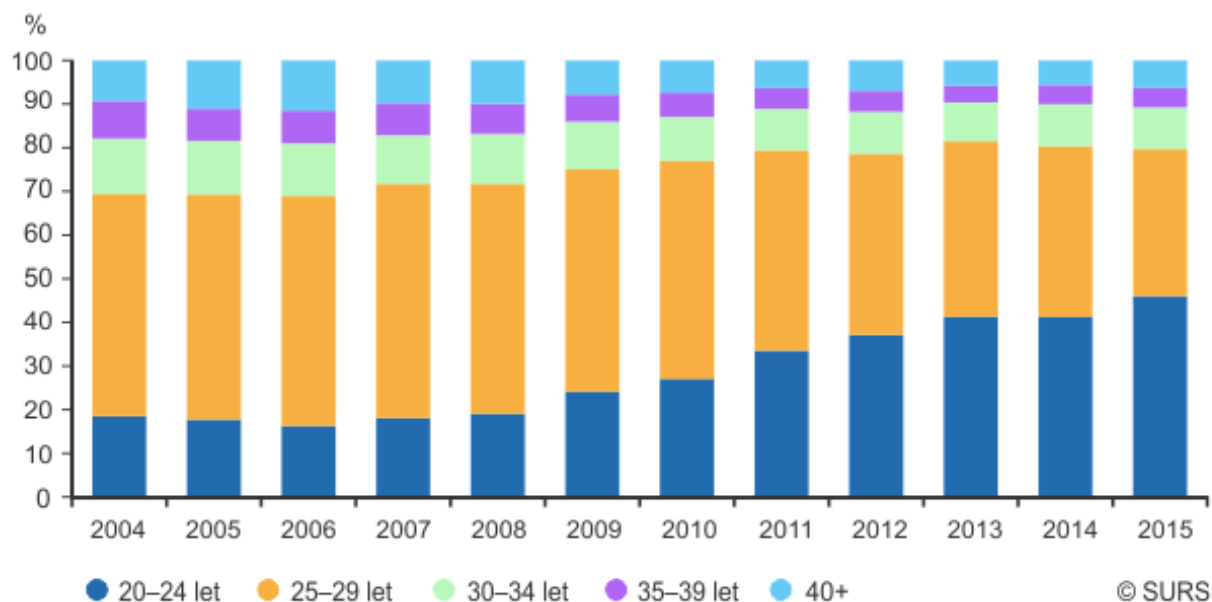
Graf 4.6: Diplomanti višješolskega in visokošolskega izobraževanja v Sloveniji v obdobju od 1980 do 2016

Vir: SURS (2016b).

Druga opazna sprememba (glej Graf 4.7), ki se je zgodila v enem desetletju je ta, da se je starostna sestava diplomantov spremenila. Leta 2005 je bila več kot polovica diplomatov visokošolskega dodiplomskega študija (univerzitetnega in strokovnega) stara od 25 do 29 let, manj kot petina pa jih je diplomirala pri manj kot 25 letih. Leta 2015 je visokošolski študij končalo 46 % diplomantov, starih od 25 do 29 let je bilo 33 %. To je posledica uvedbe bolonjskih študijskih programov, saj je starost ob pridobitvi prve visokošolske diplome nižja, saj je dodiplomski študij krajši. Poleg tega pa so zdaj tudi strožje omejitve trajanja pravice do rednega študija. Prav tako se je zmanjšal tudi delež diplomantov dodiplomskega študija starejših od 40 let. Leta 2005 je znašal 11 %, leta 2015 pa 6 %. (SURS 2016b)

Graf 4.7: Diplomanti visokošolskega dodiplomskega izobraževanja po starostnih skupinah v Sloveniji v obdobju od 2004 do 2015

Vir: SURS (2016b).

Tabela 4.8: Diplomanti terciarnega izobraževanja po področju izobraževanja in spolu v obdobju od 2008 do 2011

	2008			2009			2010			2011		
	Spol - SKUPAJ	Moški	Ženske	Spol - SKUPAJ	Moški	Ženske	Spol - SKUPAJ	Moški	Ženske	Spol - SKUPAJ	Moški	Ženske
Področja izobraževanja - SKUPAJ	17221	6413	10808	18103	6911	11192	19694	7531	12163	20461	8115	12346
1 Izobraževanje	1421	203	1218	1421	188	1233	1468	198	1270	1426	192	1234
2 Umetnost in humanistika	981	301	680	1120	326	794	1213	325	888	1442	437	1005
3 Družbene vede, poslovne vede in pravo	8591	2484	6107	8704	2613	6091	8726	2516	6210	8945	2610	6335
4 Znanost, matematika in računalništvo	700	430	270	803	514	289	1087	649	438	1269	808	461
5 Tehnika, proizvodne in predelovalne tehnologije in gradbeništvo	2337	1802	535	2434	1905	529	3072	2346	726	3479	2643	836
6 Kmetijstvo in veterina	425	163	262	452	187	265	560	223	337	518	207	311
7 Zdravstvo in sociala	1335	226	1109	1359	240	1119	1707	336	1371	1592	331	1261
8 Storitve	1431	804	627	1810	938	872	1861	938	923	1790	887	903

Vir: SURS (2016e).

Tabela 4.9: Diplomanti terciarnega izobraževanja po področju izobraževanja (KLASIUS_P) in spolu v obdobju od 2012 do 2015

		Vrsta izobraževanja - SKUPAJ			
		2012	2013	2014	2015
Spol - SKUPAJ	Področja izobraževanja - SKUPAJ	21043,0	19175,0	18824,0	18631,0
	1 Izobraževalne vede in izobraževanje učiteljev	1481,0	1794,0	1832,0	1878,5
	2 Umetnost in humanistika	1971,5	1853,5	1828,5	1788,5
	3 Družbene, poslovne, upravne in pravne vede	8115,0	6696,0	6471,5	6368,0
	4 Naravoslovje, matematika in računalništvo	1703,0	1819,0	1880,0	1738,5
	5 Tehnika, proizvodne tehnologije in gradbeništvo	3450,5	3087,5	2914,0	2908,5
	6 Kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo, veterinarstvo	620,0	564,0	562,0	542,0
	7 Zdravstvo in sociala	1884,0	1929,0	1858,0	1883,0
	8 Storitve	1818,0	1432,0	1478,0	1524,0
Moški	Področja izobraževanja - SKUPAJ	8263,0	7376,0	7455,0	7267,0
	1 Izobraževalne vede in izobraževanje učiteljev	190,0	193,0	206,5	243,0
	2 Umetnost in humanistika	572,0	528,0	559,5	529,0
	3 Družbene, poslovne, upravne in pravne vede	2398,0	2001,5	2003,0	1997,5
	4 Naravoslovje, matematika in računalništvo	1010,5	1051,0	1100,0	949,0
	5 Tehnika, proizvodne tehnologije in gradbeništvo	2635,5	2342,5	2209,0	2181,5
	6 Kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo, veterinarstvo	251,0	221,0	246,0	207,0
	7 Zdravstvo in sociala	322,0	374,0	372,0	399,0
	8 Storitve	884,0	665,0	759,0	761,0
Ženske	Področja izobraževanja - SKUPAJ	12780,0	11799,0	11369,0	11364,0
	1 Izobraževalne vede in izobraževanje učiteljev	1291,0	1601,0	1625,5	1635,5
	2 Umetnost in humanistika	1399,5	1325,5	1269,0	1259,5
	3 Družbene, poslovne, upravne in pravne vede	5717,0	4694,5	4468,5	4370,5
	4 Naravoslovje, matematika in računalništvo	692,5	768,0	780,0	789,5
	5 Tehnika, proizvodne tehnologije in gradbeništvo	815,0	745,0	705,0	727,0
	6 Kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo, veterinarstvo	369,0	343,0	316,0	335,0
	7 Zdravstvo in sociala	1562,0	1555,0	1486,0	1484,0
	8 Storitve	934,0	767,0	719,0	763,0

Vir: SURS (2016f).

Diplomantov je že vrsto let največ iz družbenih, poslovnih, upravnih in pravnih ved, kar prikazujeta Tabeli 4.8 in 4.9.

V letu 2015 je višješolski in/ali visokošolski študij končalo 18.631 diplomantov. 34 % diplomantov je diplomiralo iz družbenih, poslovnih, upravnih in pravnih ved, 16 % diplomatov

je diplomiralo s področja tehnike, proizvodne tehnologije in gradbeništva ter zgolj 9 % iz naravoslovja, matematike in računalništva. (SURS 2016b)

Prikazani odstotki diplomatov so premo sorazmerni z vpisanim številom študentov na predmetna področja izobraževanja.

Dejstvo pa je, da se trg dela ne odziva enako, kot so želje vpisanih študentov. Že vrsto let je največ pomanjkanja delovnih mest ravno v družboslovju, čeprav je ravno na tem področju največ vpisanih študentov z uspešnim zagovorom diplomske naloge.

5 MLADI IN NJIHOV ODNOS DO DELA

Glede na pričujoče spremembe na trgu delovne sile, to je odsotnost varnih in trajnih zaposlitev, lahko pričakujemo tudi upadanje in pomanjkanje ali pa celo odsotnost vrednot, ki so povezane z delom. Uveljavlja se sistem tako imenovane fleksibilne podzaposlenosti, ki je oblikovan na robu uradnega sistema polne zaposlenosti. Za mlade ta sistem pomeni menjavanje nezaposlenosti z obštudijskimi zaposlitvami, delnimi zaposlitvami ter delom v alternativni ekonomiji. (Ule in Mihelj 1995, 56) »Podaljšana adolescenca je torej zasnovana na triadi institucij: izobraževalni sistem – prostočasni sistem – sistem fleksibilne podzaposlitve.« (Ule in Mihelj 1995, 57)

5.1 Mladi in njihov vsakdanji svet

»Vsakdanji svet posameznika je organiziran okrog nekaterih centralnih tem, procesov in struktur, ki izhajajo iz osebnostnih posebnosti in biografije posameznika oziroma posameznice ter iz razvoja konkretnih in posamezniku oziroma posameznici, bližnjih skupin.« (Ule in Mihelj 1995, 73) Kako bo mlad posameznik krenil po svoji življenjski poti, ali bo kreativno individualiziral svoje življenje ali bo regresiral v kakšni od regresivnih oblik, odločajo predvsem faktorji, kot so: raven izobrazbe, kakovost odnosov z bližnjimi, vzgojni stili, referenčna mladinska subkultura. Vendar pa postaja odločilno življenjsko polje mladega človeka prosti čas, saj se tu ustvari razlika med tistimi, ki jim je pritisk k individualizaciji izziv in vzpodbuda, ter tistimi, ki se poskušajo temu izogniti ali na ta pritisk reagirajo infantilno. Pri tem gre torej za razlikovanje med mladimi, ki so dejavni, radovedni, ki se radi soočajo z izzivi in tveganji, ter tistimi, ki ostajajo pasivni, usmerjeni k trenutnim zadovoljstvom, ki iščejo predvsem varnost in gotovost. Ta delitev je vsekakor povezana s temeljnimi reakcijami ljudi na izzive, ki jih prinaša nova modernizacija. (Ule in Mihelj 1995, 73–74)

Današnji svet mladih je pravzaprav razpet med dvema skrajnostma: postati aktiven ali ostati pasiven. Raziskovanje in ambicije posameznika so odvisne od njegovega odnosa do življenja, ki ni odvisen samo od družinske vzgoje (in vzorca starejših odraslih), pač pa tudi od življenjskih okoliščin. Od mladega človeka je odvisno, kako in na kakšen način bo neugodne okoliščine

obrnil sebi v prid. Ali bo posegel po višji izobrazbi in izkoristil lastne izkušnje, delovne navade v soglasju s svojimi željami, hotenji in pričakovanji?

Dejstvo je, da so mladi že po naravi bolj orientirani k samim sebi. To se kaže tudi v spremembi vrednot v družbi nasploh. Sedaj tudi mnogi odrasli veliko bolj cenijo zasebnost, kot ko so bili mlajši.

Spremembo vrednot so opazili strokovnjaki različnih ved, od pedagoške, sociološke, psihološke, zdravstvene stroke, povsod tam, kjer se poklicno ukvarjajo z mladimi in mlajšimi. Kako se te kažejo, pa bi bila tema še za kakšno drugo nalogo.

5.2 Delo kot vrednota

Za natančno opredelitev vrednote dela med mladimi je treba najprej pojasniti oziroma opredeliti pojem vrednote. Schwartz vrednote označi kot verovanje, prepričanje, spoznavne strukture, ki so tesno povezane s čustvi. Nanašajo se na zaželeno cilje, kot so: socialna enakost, svoboda, poštenost in podobno, ter presegajo omejene okoliščine in akcije. Uporabljajo se kot merila za izbiranje, ocenjevanje dejanj, dogodkov, politike, ljudi, institucij in njihovo uvrščanje med dobre ali slabe, zakonite ali nezakonite, vredne ali nevredne zaupanja – vedno v smeri postavljenih ciljev. Vrednote so torej uvrstljive druga do druge, urejene pa predstavljajo sisteme vrednostnih prioritet. (Toš 2007, 5)

Navedene ugotovitve sprememb vrednotenja družine, prijateljev, dela, prostega časa, vere in politike skozi čas se kažejo tudi v raziskavah slovenskega javnega mnenja (SJM) od leta 1992 do leta 2011 (glej Tabelo 5.1). Od takrat pa je tudi del stalnega interesa raziskave SJM vprašanje: »Prosimo, povejte, kako pomembna je vsaka od naštetih stvari v življenju? Ali so: zelo pomembne, precej pomembne, ne preveč pomembne, sploh niso pomembne?« (Toš 2007, 6) Te spremembe, ki so posledica tranzicije in prehoda v nov družbeni sistem, lahko zaznamo v skoraj dvajsetletnem časovnem intervalu.

Tabela 5.1: Raziskava vrednot v obdobju od 1992 do 2011

			zelo pomembna 1	precej pomembna 2	ne preveč pomembna 3	sploh ni pomembna 4	ne vem 8	b.o. 9
V4	družina	SJM92 ₁	79,2	17,0	1,4	0,7	1,7	0,0
		SJM95 ₂	82,0	14,5	1,8	1,1	0,6	0,0
		SJM99 ₃	81,9	14,9	2,0	0,8	0,2	0,2
		SJM05 ₃₊₄	88,7	8,9	1,3	0,8	0,1	0,3
		SJM08 ₁	83,3	13,8	1,7	1,0	0,1	0,2
		SJM11 ₂	88,7	10,1	0,6	0,2	0,3	0,2
V5	prijatelji in znanci	SJM92 ₁	37,3	44,9	15,7	1,1	1,0	0,0
		SJM95 ₂	41,0	46,1	12,1	0,5	0,3	0,0
		SJM99 ₃	41,6	46,2	11,4	0,3	0,4	0,1
		SJM05 ₃₊₄	51,1	39,0	8,9	0,8	0,1	0,2
		SJM08 ₁	48,5	42,5	8,4	0,4	0,1	0,2
		SJM11 ₂	44,2	47,9	7,5	0,4	0,0	0,1
V6	prosti čas	SJM92 ₁	26,9	44,9	22,5	2,8	2,9	0,0
		SJM95 ₂	33,3	44,4	19,1	2,7	0,6	0,0
		SJM99 ₃	32,3	46,9	17,8	2,4	0,5	0,1
		SJM05 ₃₊₄	43,2	43,0	11,7	1,6	0,3	0,2
		SJM08 ₁	39,4	47,2	11,7	1,2	0,4	0,1
		SJM11 ₂	41,2	46,2	10,7	1,2	0,0	0,7
V7	politika	SJM92 ₁	6,6	17,5	47,1	24,9	4,0	0,0
		SJM95 ₂	2,9	11,9	47,2	37,5	0,5	0,0
		SJM99 ₃	2,5	11,9	44,5	40,5	0,2	0,4
		SJM05 ₃₊₄	3,9	11,9	45,3	38,3	0,5	0,2
		SJM08 ₁	2,7	13,7	51,7	31,3	0,4	0,2
		SJM11 ₂	2,0	9,9	47,0	40,8	0,2	0,2
V8	delo	SJM92 ₁	72,9	24,0	1,5	0,9	0,7	0,0
		SJM95 ₂	54,9	39,0	5,1	1,0	0,0	0,0
		SJM99 ₃	61,6	34,1	3,5	0,7	0,1	0,0
		SJM05 ₃₊₄	47,0	45,1	5,0	2,4	0,3	0,2
		SJM08 ₁	58,6	35,4	5,2	0,7	0,2	0,0
		SJM11 ₂	41,3	46,9	8,8	1,8	0,4	0,8
V9	vera	SJM92 ₁	16,6	24,9	31,8	22,0	4,6	0,0
		SJM95 ₂	16,3	26,8	34,2	21,9	0,8	0,0
		SJM99 ₃	12,2	24,2	37,6	25,6	0,4	0,0
		SJM05 ₃₊₄	15,1	27,2	30,6	25,7	1,4	0,0
		SJM08 ₁	13,8	26,5	35,8	23,0	0,6	0,3
		SJM11 ₂	11,2	21,7	40,5	25,9	0,3	0,4

Vir: Toš in skupina (2011).

Iz Tabele 5.1 je razvidno, da se po mednarodni raziskavi vrednot iz leta 1992 (SJM 92/1) na prvo mesto kot najvišjo vrednoto uvršča delo. Za 96,9 % anketirancev je delo zelo pomembno in precej pomembno (zelo pomembno: 72,9 % in precej pomembno: 24,0 %). Na drugo mesto se je uvrstila družina s 96,2 % (zelo pomembna: 79,2 % in precej pomembna: 17,0 %). Tretje mesto so zasedli prijatelji z 82,2 % (zelo pomembni: 37,3 % in precej pomembni: 44,9 %). Četrti je prosti čas z 71,8 % (zelo pomemben: 26,9 % in precej pomemben: 44,9 %). Na petem mestu je vera z 41,5 % (zelo pomembna: 16,6 % in precej pomembna: 24,9 %). Kot zadnja, oziroma šesta vrednota, je politika s 24,1 % (zelo pomembna: 6,6 % in precej pomembna: 17,5 %).

Po mednarodni raziskavi vrednot iz leta 1995 (SJM 92/2) pa se je na prvo mesto, kot najvišja vrednota, uvrstila družina s 96,5 %, na drugo delo s 93,9 %, na tretjem so prijatelji s 87,1 %, na četrtem je prosti čas s 77,7 %, na petem vera s 43,1 % in na zadnjem mestu je ponovno politika s 14,8 %.

Enak vrstni red kot v letu 1995 je bil tudi po mednarodnih raziskavah vrednot iz let 1999 (SJM 99/3), 2005 (SJM 05/3+4) in 2008 (SJM 08/1).

V letu 2011 pa je po mednarodni raziskavi vrednot (SJM 11/2) prišlo do spremembe pri vrednotenju dela. Družina je tako ostala še vedno na prvem mestu z 98,8 %, drugo mesto so zasedli prijatelji z 92,1 %, delo je na tretjem mestu z 88,2 %, prosti čas je četrti s 87,4 %, vera je spet peta, in sicer z 32,9 %, na zadnjem, to je šestem mestu, ja politika z 11,9 %.

Vrednote glede dela, prijateljev in prostega časa so se v družbi samo rahlo spremenile, če primerjamo odgovora zelo pomembno in precej pomembno združeno. Raziskava slovenskega javnega mnenja iz leta 2011/2 je pri vprašanju, kako pomembna je vsaka od naštetih stvari (družina, prijatelji, prosti čas, politika, delo in vera), pokazala, da najvišje, to je na prvo mesto, uvrščamo družino, pri čemer se kaže univerzalen odnos do te kategorije. Na drugo mesto se je uvrstila kategorija prijatelji, kar nakazuje izredno visok pomen, ki ga ljudje pripisujemo primarnim socialnim omrežjem. Na tretje mesto se je uvrstilo delo, z majhno razliko pa se je na četrto mesto uvrstil prosti čas. Najnižje pa sta uvrščeni kategoriji vera in politika.

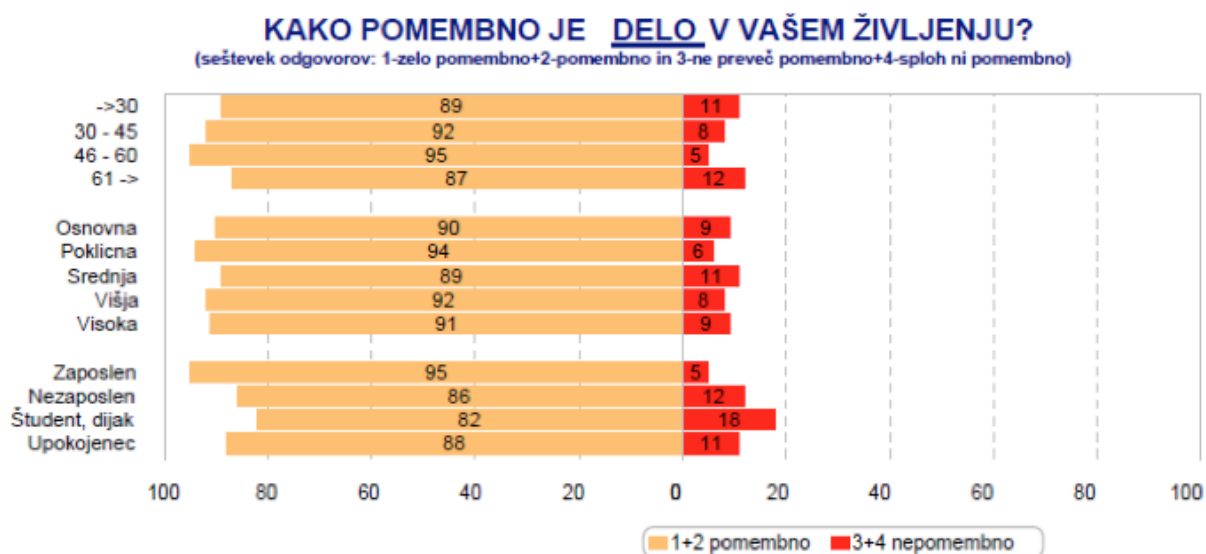
Če pa primerjamo med sabo samo odgovore, ki so jih anketiranci označili kot zelo pomembne, potem pa v tem obdobju opazimo kar konkretne spremembe vrednot pri vseh kategorijah. V

obdobju od 1992 do 2011 so narasli: družina za 9,5 %, prijatelji za 6,9 % ter prosti čas za 14,3 %. Padli pa so delo, in sicer kar za 31,6 %, politika za 4,6 % in vera za 5,4 %. Iz tega izhaja dejstvo, da je delo kot vrednota izmed vseh ponujenih vrednot po Tabeli 5.1 izgubilo največ.

Medletne primerjave so pokazale, da se prvotno visoko vrednotenje dela pomika navzdol po hierarhični lestvici, medtem ko se vse višje uvrščajo vrednote, ki so izražene skozi kategoriji prijatelji in prosti čas, torej postmoderne vrednote.

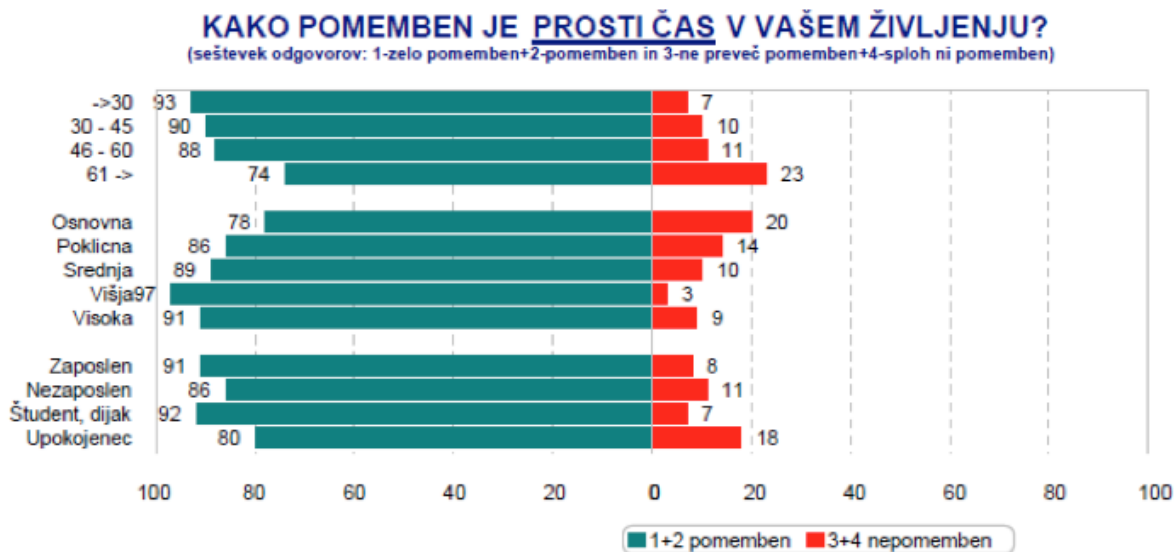
Mladi do 30 let in študentje ter dijaki so v letu 2006 že odražali spremembe v vrednotenju pomembnosti dela, prostega časa in prijateljev. Iz spodnjih Grafov 5.2, 5.3 in 5.4 je razvidno, da je bilo delo že nekoliko nižje vrednoteno. Mladi do 30 let so delo vrednotili z 89,0 % kot zelo pomembno in pomembno, študentje in dijaki pa z 82,0 %. Prosti čas so mladi ovrednotili s kar 93,0 %, študentje in dijaki pa z 92,0 %. Obema ciljnim skupinama so prijatelji najbolj pomembni, saj so jim namenili celo 97,0 %.

Graf 5.2: Prikaz povezav z izbrano strukturno variablo – delo leta 2006

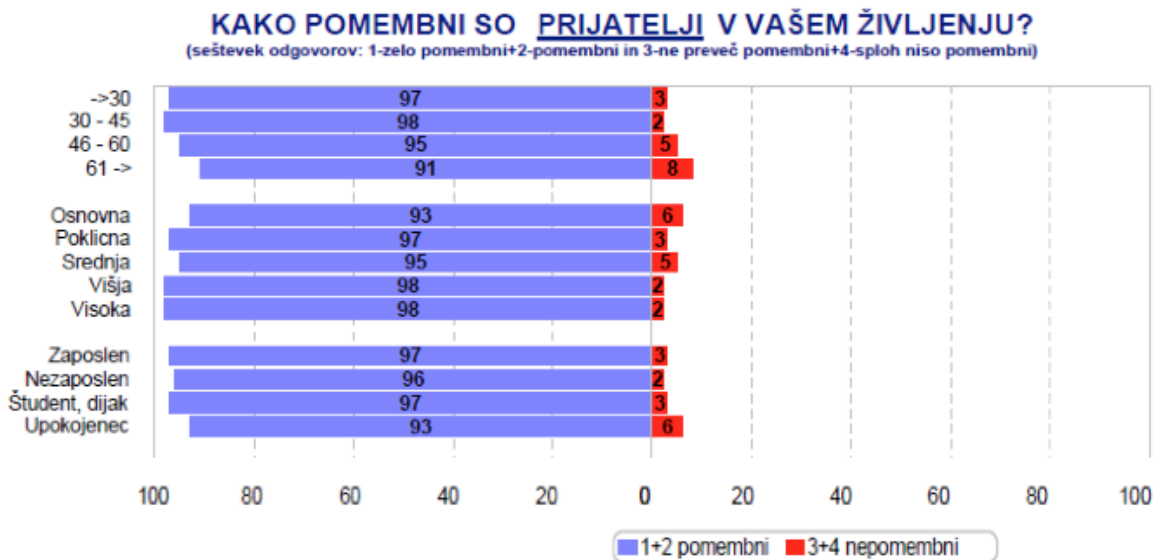
Vir: Toš (2007).

Graf 5.3: Prikaz povezav z izbrano strukturno variablo – prosti čas leta 2006

Vir: Toš (2007).

Graf 5.4: Prikaz povezav z izbrano strukturno variablo – prijatelji leta 2006

Vir: Toš (2007).

Razviden je odmik mladih od tradicionalnega razmišljanja, ki je posledica podaljševanja mladosti vse tja do tridesetega leta starosti. Za razliko od načina razmišljanja, ki je bil prisoten v obdobju klasične mladosti v preteklosti – mlad človek med 15. in 19. letom starosti je stopil v odraslost in sprejel vrednote starejših generacij, kot na primer, da je na prvem mestu delo, na drugem pa prosti čas in zabave – danes mladi porajajo tako imenovano kulturno modernizacijo.² Njeni glavni značilnosti sta odmik od plačanega dela in zaposlitve k vse večjemu pomenu prostega časa, potrošnje, zabave in postmaterialnih vrednot. (Nastran Ule v Ule in drugi 1996) Rezultati iz leta 2006 (Graf 5.2, 5.3 in 5.4) tako potrjujejo analize iz devetdesetih let.

Mladi se zaradi podaljševanja dobe izobraževanja oddaljujejo od dela. Kritiki te modernizacije govorijo o »izgubi vrednot« in razpadu »vrednostnega sistema« pri mladih. (Nastran Ule 1996, 237) Mladi naj bi za vedno izgubili odnos do dela kot osrednje življenjske vrednote. Posledica vsega tega naj bi bil propad klasične »protestantske etike dela«, ki je bila ves čas moralni, nosilni steber razvoja kapitalizma in industrijske modernizacije. (Nastran Ule 1996, 237)

Mladi se torej oddaljujejo od starega sistema vrednot, ki ga tvorijo delo, zaposlitev, kariera in zaslužek, ter se približujejo osebemu sistemu vrednot, ki vključuje medosebne odnose, osebni razvoj, kreativnost, ustvarjalnost, izobrazbo, samorealizacijo in kvalitetno vsakdanje življenje. Gre za premik od materialnih – kariernih vrednot k postmaterialnim – osebnostnim vrednotam. Za to je značilna fluidna in spremenljiva struktura vrednostno-osebnih usmeritev v primerjavi s klasičnimi vrednotami, ki so se kazale kot skupek jasnih norm, vedenjskih pravil in življenjskih ciljev. (Nastran Ule 1996, 240)

Pri mladih se je spremenil koncept dela. Mladi dela ne razumejo samo kot tradicionalno zaposlitev in delovni čas, ampak si prizadevajo tudi za večjo kreativnost in produktivnost, boljše izobraževanje, dobre medsebojne odnose in osebno rast. (Nastran Ule v Ule in drugi 1996)

---

²Kulturna modernizacija mladine je celoten proces spreminjanja življenjskih in vrednostnih usmeritev mladih od šestdesetih let 20. stoletja dalje, ki sledi prvi fazi modernizacije – generacijski, kjer se mladina izoblikuje kot samostojna in homogena generacijska skupnost (Nastran Ule v Ule in drugi 1996).

5.3 Vzroki za spremenjen odnos do dela

Kot že rečeno, so mladi danes daljši čas vključeni v proces izobraževanja. Po zaključku izobraževanja se slej ko prej znajdejo na trgu delovne sile, kjer naletijo na zanje neugodne pogoje za zaposlitev, zaradi česar se brezposelnost mladih povečuje. Mladi tako zaradi situacije, v kateri se večinoma znajdejo, nimajo možnosti vzpostavitve družbenega ideala meznega dela. Zato je pri mladih privzgojitev tradicionalnih delovnih vrednot čedalje manj verjetna. (Ule v Ule in drugi 2000)

Glavni razlogi za spremenjen odnos do dela so: negotova zaposlitev, neugodna zaposlitvena razmerja in večja brezposelnost mladih kot v preteklosti. V preteklosti je posameznik stopil v delovno razmerje s podjetjem z namenom, da bo njegova zaposlitev stalna (da bo tam ostal morda celo delovno dobo). Do podjetja je delavec čutil veliko lojalnost. Danes pa ni več tako. Doživljenjskih zaposlitev praktično ne poznamo več. Zaposlitev je postala negotova, možnosti na trgu delovne sile pa omejene. Predstave zaposlenih o kolektivnih dolžnostih in lojalnosti do podjetij so vse bolj redke. Kolektivni duh izginja, raste pa individualizem. Mladi nimajo več občutka varnosti, niti v majhnih niti velikih podjetjih, zaupanje v moč sindikatov pa močno upada. Zato morajo biti mladi pripravljene za sprejemanje tveganih odločitev tako v poslovnem kot v vsakdanjem življenju. To pomeni, da morajo biti sposobni poskrbeti sami zase, da se čim boljše integrirajo v družbo. Zato imata pred delom vse večji pomen zasebnost in samorazvoj. (Ule v Ule in Mihelj, 1995)

Mladi razvijajo vrednote in odnos do njih v neločljivi zvezi z vsakdanjimi dejavnostmi, kot del svojega življenjskega sloga. (Nastran Ule v Ule in drugi 1996) To je generacija, ki ji je delo pomembno, toda v smislu udejanjanja samega sebe v delu, zaslužek pa spada zraven. Ker mladi pogosto prehajajo med zaposlenostjo in nezaposlenostjo, lahko čas nezaposlenosti izkoristijo za dodatno izobraževanje. Izobraževanje bo sčasoma pomenilo obliko dela (Ule 2004), s čimer se deloma strinjamo, saj se mnogi mladi, ki nimajo zaposlitve, izobražujejo dalj časa.

6 TRG DELA

Razmere na slovenskem trgu delovne sile so se v devetdesetih letih prejšnjega stoletja izrazito spremenile. Iz relativno polne zaposlenosti, ki jo je desetletja zagotavljal prejšnji sistem, je Slovenija v zelo kratkem času prešla v sistem tržnega gospodarstva. (Ignjatović 2002a, 12) Začele so se korenite spremembe na gospodarskem in političnem področju. Mnogo podjetij se je moralo prestrukturirati, mnogo pa jih je šlo tudi v stečaj, čemur so sledile tudi spremembe na trgu dela – med drugim se je povečalo tudi število brezposelnih oseb.

Uveljavil se je izraz »mladinski« trgi delovne sile, ki ga sestavljata na eni strani »zaloga« mladih, ki iščejo prve zaposlitve, na drugi strani pa ponudba delovnih mest, ki jih delodajalci ponujajo mladim brez delovnih izkušenj. V preteklosti so bili mladinski trgi relativno homogeni, zato so bili lahko mladi na prehodu iz šolanja v prvo zaposlitev v dokaj enakopravnem položaju. Danes so mladinski trgi notranje vse bolj diferencirani, zato se prvi iskalci zaposlitve že pri vstopu na trg delovne sile znajdejo v zelo različnih položajih, kot na primer: konkurenca med tistimi, ki opravljajo občasno študentska dela, in med iskalci prve zaposlitve, diferenciacija med mladimi, ki opravljajo in ostajajo znotraj fleksibilnih, nestalnih oblik zaposlitev, in tistimi, ki dobijo trajnejše zaposlitve ... (Trbanc 2005, 163) ali pa ostanejo brezposelni.

Od začetka leta 2009 se je v Sloveniji neprestano govorilo o gospodarski krizi oziroma recesiji, zato je treba pojasniti, kaj pravzaprav recesija je in kakšne so njene posledice.

Recesije, kot tudi depresije, so del civilizacijske oziroma ekonomske zgodovine in kot take poznan, pričakovan cikel prevladujočega oziroma uveljavljenega ekonomskega sistema. Recesija pomeni znižanje bruto domačega proizvoda (BDP) oziroma negativno gospodarsko rast. Posledice recesije se kažejo kot zmanjšanje gospodarske rasti, padec povpraševanja, zmanjševanje obsega proizvodnje, kar povzroči kopičenje zalog. Zaradi zmanjševanja obsega proizvodnje se sočasno praviloma odpuščajo delavci, kar povečuje stopnjo brezposelnosti. (Divjak in drugi 2009)

Svetovno finančno krizo je povzročil »pok nepremičninskega balona« v ZDA, ki so v recesijo zašle decembra 2007. Kriza se je iz ZDA razširila v Evropo. Večino evropskih držav je zajela v

tretjem četrtletju 2008, Slovenijo pa v prvem četrtletju 2009. Stopnja brezposelnosti se, glede na začetek recesije, vedno pojavi nekoliko z zamikom. (Divjak in drugi 2009)

6.1 Brezposelnost

Temeljni pojmi, ki bodo uporabljeni v predstavitvi problematike brezposelnosti v Sloveniji v obdobju od leta 1987 do vključno junija leta 2016, ki jih zbira Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZ).

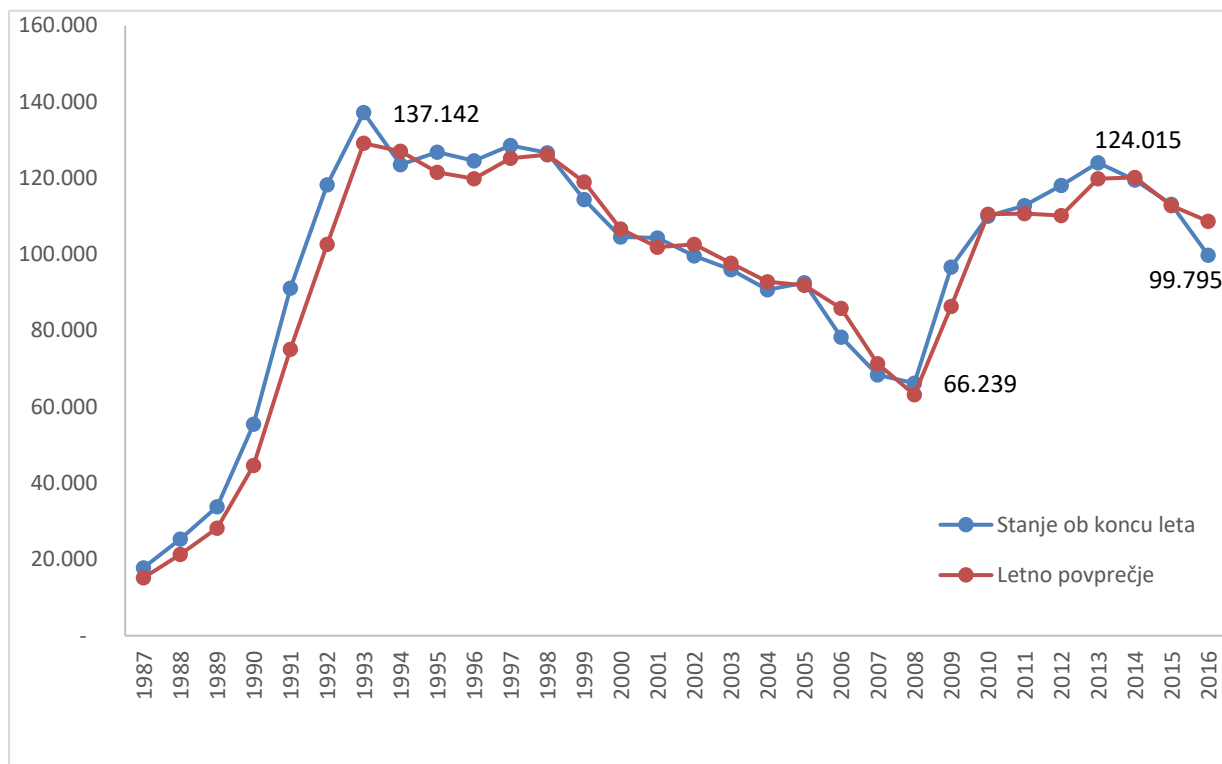
»**Brezposelna oseba** je oseba, ki je stara 15 let ali več, ki v določenem obdobju ni opravila nobenega dela za plačilo, aktivno išče delo in lahko začne delati v določenem roku.« (Kajzer 2002, 491)

»**Stopnja brezposelnosti** je odstotni delež brezposelnih oseb med aktivnim prebivalstvom.« (Kajzer 2002, 491)

»**Stopnja registrirane brezposelnosti** je dobljena s preštevanjem na zavodu registriranih oseb, ki jim je bil dodeljen status brezposelnosti.« (Kajzer 2002, 491)

»**Stopnja anketne brezposelnosti** je dobljena z anketo o delovni sili oziroma s spraševanjem vzorca prebivalcev o njihovem delovnem statusu in je mednarodno primerljiva.« (Kajzer 2002, 491)

Graf 6.1: Gibanje števila registrirano brezposelnih oseb v Sloveniji od 1987 do junija 2016

Vir: ZRSZ (2016a).

Iz Grafa 6.1 je razvidno gibanje števila registrirano brezposelnih oseb v Sloveniji v obdobju od 1987 do 2015, po stanju na dan 31. 12. in na dan 30. 6. 2016. Graf prikazuje, kako se je v kratkem času povečevalo število brezposelnih oseb zaradi gospodarskega prestrukturiranja.

Od konca leta 1987 do konca leta 1993 se je število brezposelnih povečalo za 119.316, to je za 7,7-krat.

137.142 brezposelnih oseb konec leta 1993 je v skoraj tridesetletnem opazovanem obdobju največje število registrirano brezposelnih v Republiki Sloveniji.

Po letu 1993 je pričela brezposelnost upadati in se stabilizirati. Upad brezposelnosti beležimo do konca leta 2008, ko je bila najnižja (66.239 brezposelnih oseb). Glavni razlog zmanjševanja brezposelnosti je bila visoka gospodarska rast.

V letu 2009 je začela brezposelnost zaradi recesije spet naraščati – do konca leta 2009 na 96.672. Število brezposelnih se je povečalo za 30.433 oseb.

V letih 2010 do 2014 je brezposelnost neprestano naraščala in konec leta 2013 dosegla 124.015 brezposelnih, konec januarja 2014 pa se je povečala na kar 129.843 brezposelnih oseb ter se je tako močno približala rekordnemu številu brezposelnih oseb iz leta 1993.

Nato pa je začela počasi padati in je konec leta 2015 dosegla 113.076 brezposelnih oseb. Na dan 30. 6. 2016 je evidentirano število brezposelnih po dolgem času ponovno manjše od 100.000 oseb – 99.795.

Ta gibanja so odraz makroekonomskih in demografskih razmer v državi. V Sloveniji se je v obdobju krize BDP, ki je glavni kazalnik gospodarske aktivnosti, močno zmanjšal predvsem v dveh letih. V letu 2009 za 7,8 %, v letu 2012 pa za 2,3 %; vendar je Slovenija tudi v vmesnih letih beležila šibko gospodarsko rast. V prvih letih gospodarske krize so bili zelo pomembni negativni vplivi zmanjšane tujega povpraševanja, ki so prizadeli izvozne dejavnosti ter z njimi povezane panoge, kot so predelovalne dejavnosti, promet in skladiščenje itd. V zadnjih letih pa se je Slovenija soočala predvsem z notranjimi dejavniki krize, ki so prav tako zelo močno zavirali gospodarstvo. To so bile predvsem težave finančnega sektorja ter propad gradbenega sektorja. (ZRSZ in Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2013)

Gospodarska rast se je okrepila šele v letu 2014, kajti takrat se je okrepila tudi gospodarska aktivnost za 3,0 %. V zadnjih letih pa je Slovenija začela izvajati tudi različne strukturne ukrepe, s katerimi poskuša odpraviti dejavnike, ki zavirajo gospodarski razvoj. Gospodarska aktivnost je tudi v letu 2015 rasla (ZRSZ 2015) in je leta 2015 znašala 2,9 %. (SURs 2016g) Po napovedih Urada Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj (UMAR) se v letu 2016 pričakuje nekoliko manjša gospodarska rast, nekje okrog 1,7 %, vendar naj bi se v letih 2017 in 2018 spet nekoliko okrepila, na 2,3 % oziroma 2,4 %. (UMAR 2016)

Povečana gospodarska rast torej ugodno vpliva na zmanjševanje števila registrirano brezposelnih oseb.

Pomemben demografski dejavnik v Sloveniji je zniževanje števila rojstev. Več kot 30.000 otrok se je zadnjič rodilo v letu 1979, najmanj rojstev v opazovanem obdobju pa je bilo v letu 2003 – samo 17.321. V letih od 2008 naprej se je vsako leto rodilo več kot 20.000 otrok, saj je to posledica rojevanja obsežne generacije žensk, ki so bile rojene v sedemdesetih in osemdesetih

letih preteklega stoletja. Zdaj pa v obdobje rojevanja vstopajo ženske iz številčno šibkejše generacije, ki je bila rojena v devetdesetih letih, zaradi česar naj bi se po napovedih rodnost začela kmalu ponovno zmanjševati. (ZRSZ in Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2013) Tako da rodnost ne zadošča več za enostavno reprodukcijo prebivalstva. Poleg tega pa se v Sloveniji zelo hitro povečuje število starejših, to je starih 65 let ali več, in zato imamo problem staranja prebivalstva. Leta 1995 so starejši predstavljali 12,1 % prebivalstva, do leta 2015 je njihov delež narasel na 17,9 %, ki pa bo v prihodnje še naraščal. Najvišjo raven naj bi dosegel okrog leta 2055, ko bodo starejši predstavljali 30,1 % prebivalstva. Te spremembe pomenijo, da se bo povečal pritisk na javne finance, predvsem na pokojninsko in zdravstveno blagajno, tako da bo morala država začeti podaljševati delovno aktivnost starejših in poizkušati povečati vključenost delovno sposobnega prebivalstva v delovno aktivnost. Nujno bi bilo povečati delovno aktivnost starejših, žensk in mladih. (ZRSZ 2015)

Podaljševanje delovne aktivnosti starejših ob gospodarski stagnaciji vpliva na to, da se mladi težko zaposlijo, kljub temu da imajo višjo doseženo izobrazbo. Na težjo zaposljivost mladih pa vpliva tudi neuskklajenost mreže izobraževalnih programov s potrebami trga dela. Da pa število oziroma delež mladih med nezaposlenimi ni še večji, pripomorejo nižji prirastek zaradi šibkejših generacij in odhodi mladih na delo v tujino. Problematika brezposelnosti mladih je natančneje predstavljena v naslednjem podpoglavju. (ZRSZ 2015)

6.2 Brezposelnost mladih

V Sloveniji spadajo v skupino mladih osebe v starosti od 15 do 29 let, medtem ko se v mednarodnih primerjavah v skupino mladih štejejo osebe v starosti od 15 do 24 let. Do tega razlikovanja prihaja zato, ker v Sloveniji mladi dokaj pozno vstopajo na trg dela. (ZRSZ 2015)

Zdi se, da na brezposelnost mladih pogosto vplivata neustrezna izobrazbena struktura diplomantov glede na potrebe v gospodarstvu in pomanjkanje delovnih izkušenj diplomantov.

Do neustreznosti v izobrazbeni strukturi prihaja zaradi neenakomernega vpisa mladih v šole in izobraževalne programe. Na borzi zaposlovanja prihaja na eni strani do premajhne ponudbe določenih delovnih mest, na drugi strani pa do prevelikega povpraševanja po drugačnih poklicih.

Vendar pa k nadaljevanju izobraževanja mlade spodbuja tako država kot tudi ambicioznost mladih in njihovih staršev, ki menijo, da bo mladim višja izobrazba zagotovila boljši položaj na trgu delovne sile in v družbi nasploh. (Ignjatović 2006, 66) Zato je današnji trend večine osnovnošolcev nadaljevanje šolanja v gimnaziji. Ker pa s končano gimnazijo posameznik ne pridobi poklica, je prisiljen šolanje nadaljevati na višješolski, visokošolski ali univerzitetni ravni. Posledice tega se odražajo v pomanjkanju posameznih poklicev in prevelikem številu določenih diplomantov.

V naslednjih tabelah in grafih so podrobneje predstavljeni podatki za brezposelne mlade na splošno ter za brezposelne mlade s terciarno izobrazbo za obdobje od konca leta 2008 do vključno junija 2016. Podatke sem pridobila s strani ZRSZ iz Službe za analitiko.

Tabela 6.2: Brezposelni mladi, stari do 29 let v obdobju od 2008 do junij 2016

	Dec-08	Dec-09	Dec-10	Dec-11	Dec-12	Dec-13	Dec-14	Dec-15	Jun-16
stari do 29 let	18,223	27,424	27,694	27,128	27,850	32,523	30,151	26,938	20,547
% med brezposelnimi	27.5	28.4	25.2	24.1	23.6	26.2	25.2	23.8	20.6

Vir: ZRSZ (2016b).

Iz Tabele 6.2 je razvidno, da je bilo v letu 2008, ko se je začela kriza, na Zavodu prijavljenih 18.223 brezposelnih oseb, ki so stare od 15 do 29 let. V prvem letu krize se je število brezposelnih mladih povečalo na 27.424, kar je za 50,5 % več. Vse to je posledica tega, da so delodajalci zelo močno omejili nova zaposlovanja, povečalo pa se je tudi odpuščanje zaposlenih v bolj fleksibilnih oblikah dela. Pred krizo je namreč več mladih prešlo iz šole takoj v zaposlitev. Z letom 2014, ko se je okrepila gospodarska rast, pa je začelo postopno padati tudi število brezposelnih mladih. Konec junija 2016 je brezposelnost mladih znašala 20.547, kar je za 33,5 % manj kot konec leta 2009.

Tabela 6.3: Brezposelni mladi s terciarno izobrazbo po spolu v obdobju od 2008 do junij 2016

	Dec-08	Dec-09	Dec-10	Dec-11	Dec-12	Dec-13	Dec-14	Dec-15	Jun-16
moški	527	975	1,176	1,267	1,399	1,942	1,627	1,471	1,033
ženske	1,645	2,619	2,896	3,342	3,753	4,667	4,466	4,098	3,154
Skupaj	2,172	3,594	4,072	4,609	5,152	6,609	6,093	5,569	4,187

Vir: ZRSZ (2016b).

Tabela 6.3 prikazuje, da je med brezposelnimi mladimi s terciarno izobrazbo do 29 let več žensk, kar je pričakovano, saj je bilo vpisanih več študentk.

Spodnja Tabela 6.4 kaže, da se število novoprijavljenih brezposelnih mladih, starih do 29 let, v zadnjih nekaj letih zmanjšuje, še posebej v prvi polovici leta 2016.

Tabela 6.4: Novoprijavljeni brezposelni mladi v obdobju od 2008 do junija 2016

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	jan-jun 2016
stari do 29 let	32,763	46,494	41,501	37,180	37,243	40,706	38,259	34,485	13,528
% v skupnem prilivu	46.3	40.6	38.0	37.3	34.9	37.6	37.3	35.5	30.6

Vir: ZRSZ (2016b).

Tabela 6.5 prikazuje število brezposelnih mladih s terciarno izobrazbo po spolu in kaže, da ženski spol prevladuje.

Tabela 6.5: Novoprijavljeni brezposelni mladi s terciarno izobrazbo po spolu v obdobju od 2008 do junija 2016

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	jan-jun 2016
moški	1,102	1,704	1,885	1,744	1,967	2,545	2,249	2,188	762
ženske	3,642	4,874	4,870	4,785	5,169	6,278	6,048	5,722	2,221
Skupaj	4,744	6,578	6,755	6,529	7,136	8,823	8,297	7,910	2,983

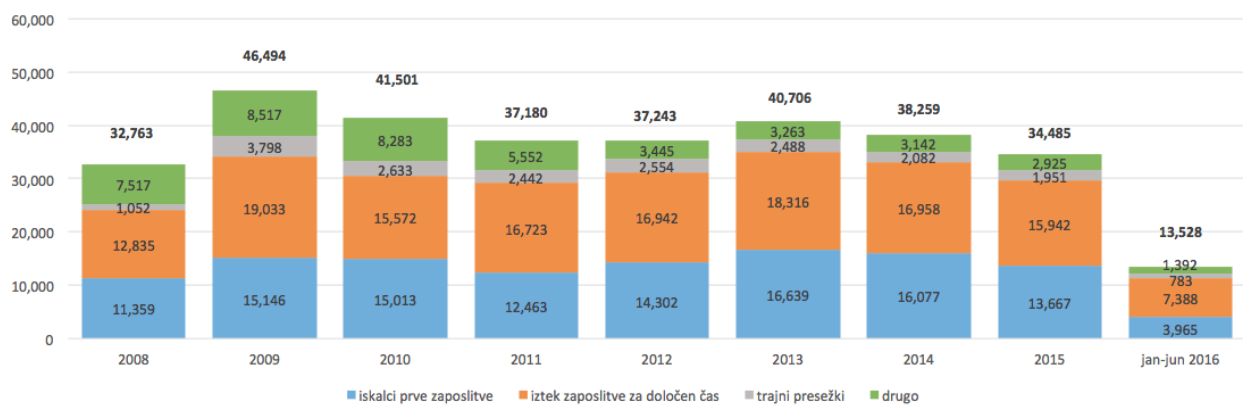
Vir: ZRSZ (2016b).

Deleži brezposelnih mladih s terciarno izobrazbo glede na celotno število novoprijavljenih brezposelnih mladih pa so: v letu 2008 je 14,5 %, v letu 2009 je 14,1 %, v letu 2010 je 16,3 %, v letu 2011 je 17,6 %, v letu 2012 je 19,2 %, v letu 2013 je 21,7 %, v letu 2014 je 21,7 %, v letu 2015 je 22,9 % in v prvi polovici leta 2016 je 22,1 %. Iz tega je razvidno, da se je vsako leto izkazal večji delež brezposelnih diplomantov s terciarno izobrazbo, kar posledično pomeni, da je generacija mladih vedno bolj izobražena.

Spodnji Graf 6.6 prikazuje, »da je delež iskalcev prve zaposlitve med mladimi visok, praviloma je višji od tretjine; najnižji je bil 32,6 % v letu 2009, najvišji pa 42,0 % v letu 2014. Kljub visokemu deležu iskalcev prve zaposlitve pa je med novoprijavljenimi brezposelnimi mladimi še več oseb, ki so izgubili zaposlitev za določen čas.« (ZRSZ 2015)

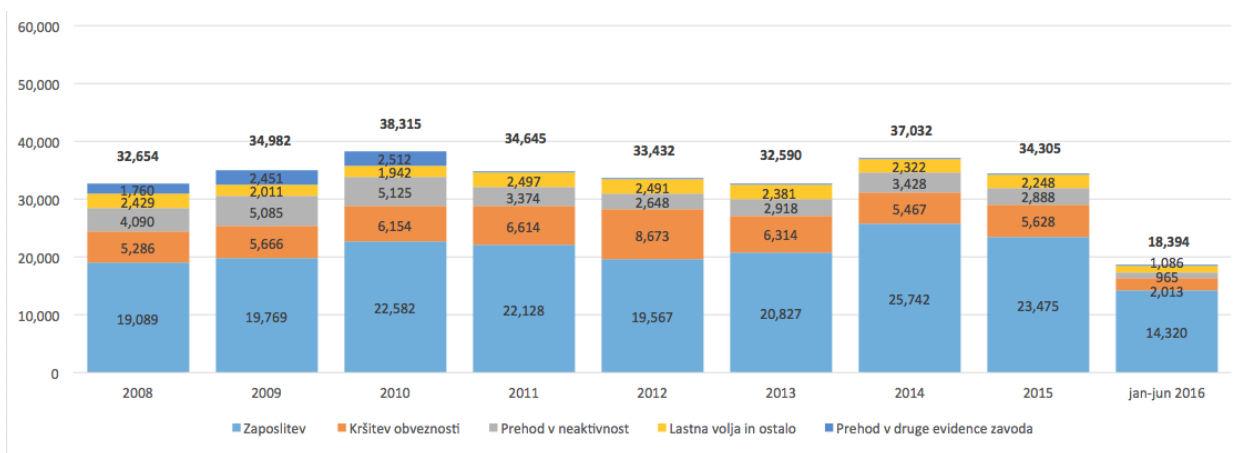
Graf 6.6: Novoprijavljeni brezposelni mladi po razlogih prijave

Vir: ZRSZ (2016b).

Graf 6.7 pa prikazuje, da je bil najpogostejši razlog odjave iz evidence brezposelnih ZRSZ zaposlitev, čemur sledi kršitev obveznosti, prehod v neaktivnost, lastna volja in ostalo.

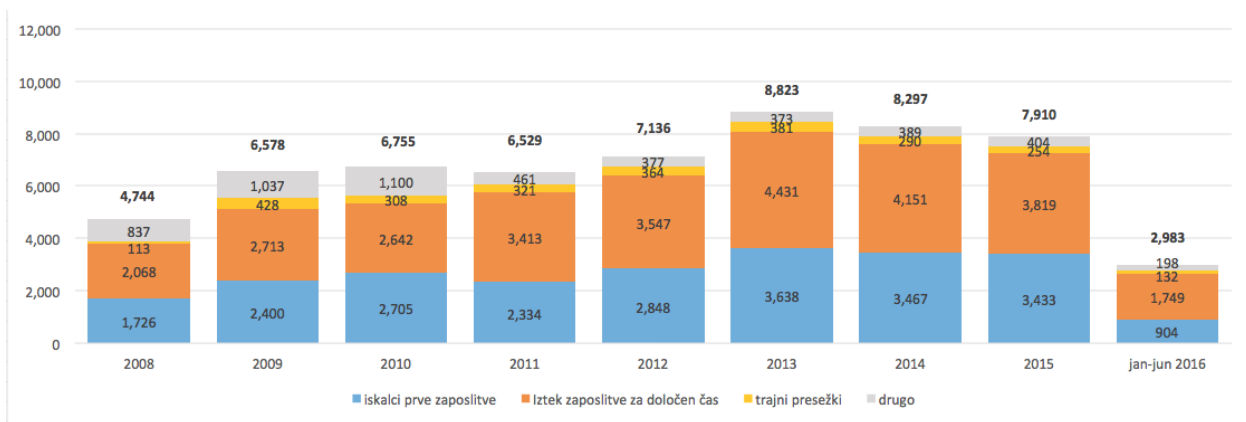
Graf 6.7: Novoprijavljeni brezposelni mladi po razlogih odjave

Vir: ZRSZ (2016b).

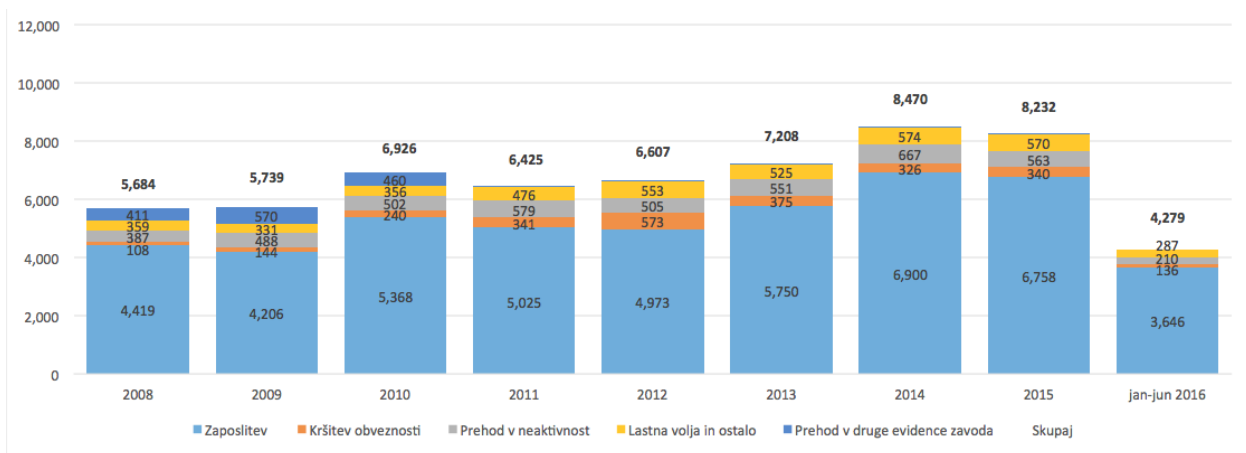
Grafa 6.8 in 6.9 prikazujeta podoben trend kot Grafa 6.6 in 6.7, z edino razliko, da so upoštevani zgolj študentje s terciarno izobrazbo.

Graf 6.8: Novoprijavljeni brezposelni mladi s terciarno izobrazbo po razlogih prijave

Vir: ZRSZ (2016b).

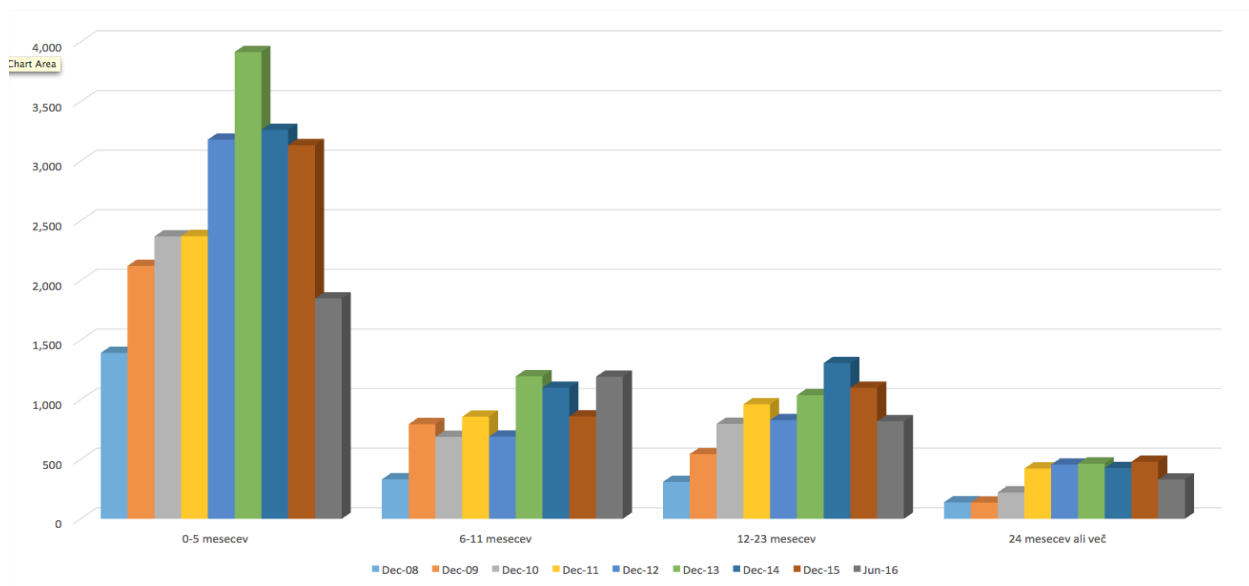
Graf 6.9: Novoprijavljeni brezposelni mladi s terciarno izobrazbo po razlogih odjave

Vir: ZRSZ (2016b).

V spodnjem Grafu 6.10 se vidi, da je največji delež pridobitve zaposlitve čas do pet mesecev, najmanj pa 24 mesecev ali več.

Graf 6.10: Novoprijavljeni brezposelni mladi s terciarno izobrazbo po trajanju brezposelnosti v obdobju od 2008 do junij 2016

Vir: ZRSZ (2016b).

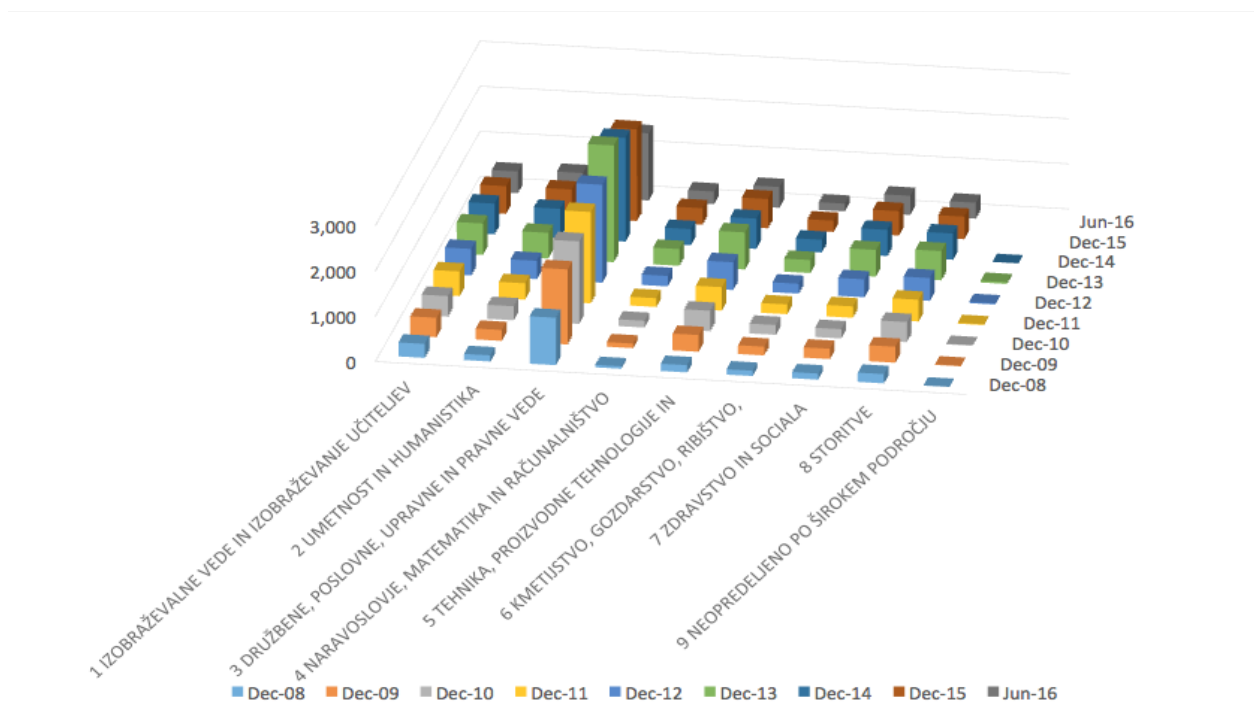
V Tabeli 6.11 in Grafu 6.12 pa se vidi, da je največ brezposelnih mladih s terciarno izobrazbo s področja družbenih, poslovnih, upravnih in pravnih ved. Slednje je premo sorazmerno in posledično glede na število vpisanih na ta področja, kar sem že predhodno ugotovila.

Tabela 6.11: Brezposelni mladi s terciarno izobrazbo po področju izobraževanja (Klasius_P) in spolu v obdobju od 2008 do junija 2016

	December 2008			December 2009			December 2010			December 2011			December 2012			December 2013			December 2014			December 2015			Junij 2016		
	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj
1 IZOBRAŽEVALNE VEDE IN IZOBRAŽEVANJE UČITELJEV	41	269	310	61	370	431	50	406	456	66	479	545	69	519	588	73	624	697	79	602	681	63	550	613	46	436	482
2 UMETNOST IN HUMANISTIKA	31	105	136	59	182	241	88	222	310	97	266	363	95	309	404	149	421	570	157	489	646	151	468	619	117	411	528
3 DRUŽBENE, POSLOVNE, UPRAVNE IN PRAVNE VEDE	255	793	1,048	375	1,287	1,662	418	1,409	1,827	430	1,592	2,022	444	1,725	2,169	606	1,978	2,584	498	1,797	2,295	427	1,605	2,032	321	1,168	1,489
4 NARAVOSLOVJE, MATEMATIKA IN RAČUNALNIŠTVO	19	36	55	46	56	102	77	72	149	113	80	193	121	109	230	203	168	371	163	193	356	162	204	366	106	172	278
5 TEHNIKA, PROIZVODNE TEHNOLOGIJE IN GRADBENIŠTVO	78	82	160	227	144	371	293	160	453	300	218	518	391	223	614	521	299	820	395	275	670	368	281	649	238	222	460
6 KMETIJSTVO, GOZDARSTVO, RIBIŠTVO, VETERINARSTVO	28	90	118	67	127	194	73	144	217	66	150	216	63	155	218	90	198	288	83	199	282	70	179	249	49	123	172
7 ZDRAVSTVO IN SOCIALA	10	127	137	21	207	228	19	185	204	26	227	253	50	347	397	91	501	592	88	493	581	96	445	541	74	352	426
8 STORITVE	64	141	205	118	235	353	155	289	444	164	318	482	156	350	506	193	454	647	164	417	581	134	366	500	82	270	352
9 NEOPREDELJENO PO ŠIROKEM PODROČJU	1	2	3	1	11	12	3	9	12	5	12	17	10	16	26	16	24	40		1	1						
Skupaj	527	1,645	2,172	975	2,619	3,594	1,176	2,896	4,072	1,267	3,342	4,609	1,399	3,753	5,152	1,942	4,667	6,609	1,627	4,466	6,093	1,471	4,098	5,569	1,033	3,154	4,187

Vir: ZRSZ (2016b).

Graf 6.12: Brezposelni mladi s terciarno izobrazbo po področju (Klasius_P) v obdobju od 2008 do junija 2016

Vir: ZRSZ (2016b).

6.3 Ali je res, da je največ brezposelnih mladih s terciarno izobrazbo s področja družbenih, poslovnih, upravnih in pravnih ved?

Med pisanjem diplomske naloge se mi je zastavilo zgornje vprašanje, hkrati pa me je zanimalo, ali statistični podatki odražajo realno stanje na trgu delovne sile. Zdi si, da ni tako. Pri enostavnem preračunavanju pridobljenih podatkov sem prišla do sklepa, da ni res, da je največ brezposelnih mladih s terciarno izobrazbo s področja družbenih, poslovnih, upravnih in pravnih ved. Namreč, po statističnih podatkih sem izračunala delež diplomantov. Področje družbenih, poslovnih, upravnih in pravnih ved je bilo leta 2008 med osmimi področji izobraževanja na tretjem mestu po zaposljivosti. To pomeni, da so bila delovna mesta s teh področij še kar iskana. Na prvem in drugem mestu po zaposljivosti sta bili področji naravoslovje, matematika in računalništvo ter tehnika, proizvodne tehnologije in gradbeništvo. Najtežje zaposljivi so diplomanti s področja kmetijstva, gozdarstva, ribištva in veterinarstva. Zelo podoben, skoraj identičen trend se ponavlja skozi vsa leta do konca leta 2015.

Na podlagi izračunanih deležev, ki jih prikazujeta spodnji Tabeli, 6.13 in 6.14 (podatki so povzeti iz Tabel 4.8, 4.9 in 6.11), je jasno, da so diplomanti naravoslovja, matematike in računalništva ter tehnike, proizvodne tehnologije in gradbeništva manj brezposelni kot diplomanti ostalih področij. Sledita zdravstvo in sociala, nato so družbene, poslovne, upravne in pravne vede, storitve. Težje zaposljivi so tudi s področja umetnosti in humanistike, sledi področje izobraževalnih ved in izobraževanje učiteljev, najtežje zaposljivi pa so diplomanti kmetijstva, gozdarstva, ribištva in veterinarstva, ki so številčno najmanjši.

Tabela 6.13: Delež brezposelnih mladih s terciarno izobrazbo po področju izobraževanja in spolu v obdobju od 2008 do 2011

	December 2008			December 2009			December 2010			December 2011		
	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj
1 IZOBRAŽEVALNE VEDE IN IZOBRAŽEVANJE UČITELJEV	20.20	22.09	21.82	32.45	30.01	30.33	25.25	31.97	31.06	34.38	38.82	38.22
2 UMETNOST IN HUMANISTIKA	10.30	15.44	13.86	18.10	22.92	21.52	27.08	25.00	25.56	22.20	26.47	25.17
3 DRUŽBENE, POSLOVNE, UPRAVNE IN PRAVNE VEDE	10.27	12.99	12.20	14.35	21.13	19.09	16.61	22.69	20.94	16.48	25.13	22.60
4 NARAVOSLOVJE, MATEMATIKA IN RAČUNALNIŠTVO	4.42	13.33	7.86	8.95	19.38	12.70	11.86	16.44	13.71	13.99	17.35	15.21
5 TEHNIKA, PROIZVODNE TEHNOLOGIJE IN GRADBENIŠTVO	4.33	15.33	6.85	11.92	27.22	15.24	12.49	22.04	14.75	11.35	26.08	14.89
6 KMETIJSTVO, GOZDARSTVO, RIBIŠTVO, VETERINARSTVO	17.18	34.35	27.76	35.83	47.92	42.92	32.74	42.73	38.75	31.88	48.23	41.70
7 ZDRAVSTVO IN SOCIALA	4.42	11.45	10.26	8.75	18.50	16.78	5.65	13.49	11.95	7.85	18.00	15.89
8 STORITVE	7.96	22.49	14.33	12.58	26.95	19.50	16.52	31.31	23.86	18.49	35.22	26.93
9 NEOPREDELJENO PO ŠIROKEM PODROČJU												
Skupaj v %	8.22	15.22	12.61	14.11	23.40	19.85	15.62	23.81	20.68	15.61	27.07	22.53

Vir: SURS (2016e, 2016f) in ZRSZ (2016b).

Tabela 6.14: Delež brezposelnih mladih s terciarno izobrazbo po področju izobraževanja in spolu v obdobju od 2012 do 2015

	December 2012			December 2013			December 2014			December 2015		
	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj
1 IZOBRAŽEVALNE VEDE IN IZOBRAŽEVANJE UČITELJEV	36.32	40.20	39.70	37.82	38.98	38.85	38.35	37.05	37.19	25.93	33.64	32.64
2 UMETNOST IN HUMANISTIKA	16.61	22.09	20.50	28.22	31.77	30.76	28.09	38.53	35.34	28.54	37.17	34.62
3 DRUŽBENE, POSLOVNE, UPRAVNE IN PRAVNE VEDE	18.52	30.17	26.73	30.28	42.14	38.60	24.86	40.22	35.47	21.38	36.73	31.91
4 NARAVOSLOVJE, MATEMATIKA IN RAČUNALNIŠTVO	11.98	15.75	13.51	19.31	21.88	20.40	14.82	24.74	18.94	17.07	25.86	21.06
5 TEHNIKA, PROIZVODNE TEHNOLOGIJE IN GRADBENIŠTVO	14.84	27.36	17.80	22.25	40.13	26.56	17.88	39.01	22.99	16.87	38.65	22.32
6 KMETIJSTVO, GOZDARSTVO, RIBIŠTVO, VETERINARSTVO	25.10	42.01	35.16	40.72	57.73	51.06	33.74	62.97	50.18	33.82	53.43	45.94
7 ZDRAVSTVO IN SOCIALA	15.53	22.22	21.07	24.33	32.22	30.69	23.66	33.18	31.27	24.06	29.99	28.73
8 STORITVE	17.65	37.47	27.83	29.02	59.19	45.18	21.61	58.00	39.31	17.61	47.97	32.81
Skupaj v %	16.93	29.37	24.48	26.33	39.55	34.47	21.82	39.28	32.37	20.24	36.06	29.89

Vir: SURS (2016e, 2016f) in ZRSZ (2016b).

7 PREDSTAVITEV REZULTATOV EMPIRIČNEGA DELA

Po zaključku študija in zagovoru diplomske naloge se vsak prvič znajde v situaciji: poiskati prvo zaposlitev. Za vsakogar je to zanimiv projekt, za katerega mora resno oceniti lastno znanje in zmožnosti, preveriti realne možnosti zaposlitve, poiskati potencialne delodajalce ter se pripraviti na lastno predstavitev, ko bo povabljen na razgovor. Diplomantom, iskalcem prve zaposlitve, je na voljo kar nekaj navodil, nasvetov, kako poiskati delovno mesto po diplomi in brez delovnih izkušenj.

Poznamo pasivne in aktivne oblike iskanja dela. Za pasivno je značilno, da so to vse oblike, kjer se pošlje prošnja in pričakuje odgovor. Med te oblike sodijo:

- prijava na tiskane ali internetne zaposlitvene oglase,
- pošiljanje prošenj na slepo,
- iskanje prek zavodov za zaposlovanje in centrov za informiranje in poklicno svetovanje,
- vpis v baze zaposlitvenih agencij.

Te oblike po navadi ne vzbudijo dovolj pozornosti možnih delodajalcev, poleg tega se za eno objavljeno delovno mesto poteguje več deset ali več sto drugih kandidatov. Raziskave so pokazale, da so te oblike iskanja zaposlitve ugodne le za petino iskalcev. (Mojedelo.com 2007, 10)

V nasprotju s pasivno obliko iskanja dela je aktivna oblika tista, ki je mnogo učinkovitejša. Iskalec zaposlitve po aktivni metodi sam prostovoljno pride v podjetje, poišče odgovorno osebo in jo prepriča, da je morda prav tista oseba, ki jo podjetje potrebuje. Metode aktivnega iskanja dela:

- mreženje,
- zaposlitveni sejmi,
- usmerjeno komuniciranje s podjetji,
- samozaposlitev – zaposlite se sami. (Mojedelo.com 2007, 18)

Stanje na trgu delovne sile sem tudi sama poskusila raziskati, in sicer s pomočjo priporočil znanih oseb v obeh izbranih skupinah, pri delodajalcih in diplomantih, ki iščejo prvo zaposlitev. Pripravila sem anketne vprašalnike, za vsako skupino posebej.

Študente – diplomante sem poiskala sama, na različnih fakultetah, in jih po uvodnem razgovoru zaprosila za anonimne odgovore na vprašalnik. Tako sem jih razdelila 50, vrnjenih pa je bilo 25. Vprašalnik za iskalce prve zaposlitve ima 20 vprašanj in terja od respondenta opisne odgovore.

Delodajalce sem izbrala po priporočilu znanih oseb, ki so odgovorni za kadre v določenem podjetju. Po uvodnem dogovoru in pristanku na anonimne odgovore sem poslala vprašalnike po elektronski pošti v naslednja podjetja: Krka, d. d., Novo mesto; Poštna banka Slovenije, d. d., Maribor; BTC, d. d., Ljubljana; Bolnišnica Topolšica, Topolšica; Moje delo, d. o. o., Ljubljana; IBM Slovenija, d. o. o., Ljubljana; Sodexo prehrana in storitve, d. o. o., Ljubljana in drugi. Želela sem pridobiti odgovore delodajalcev, ki s svojim spektrom dejavnosti pokrivajo čim več področij iz veljavne klasifikacije izobraževanja. Vprašalniki za delodajalce so bili oddani 50 različno velikim podjetjem, po elektronski pošti ali osebno sem prejela odgovorjenih vprašalnikov le 19, preostali pa v dogovorjenem času niso odgovorili.

Vprašalnik za delodajalce ima 25 vprašanj, odgovori pa so kategorizirani pri vprašanjih od 1 do 9 z ocenami od 1 do 5, pri čemer pomeni ocena 1 »se ne strinjam« ali »ni pomembno«, ocena 5 pomeni »se povsem strinjam« ali »je zelo pomembno«. Vprašanja od 10 do 25 pa terjajo krajše opisne odgovore.

Cilj raziskovalne naloge je bil raziskati, kakšne in katere so razlike v pričakovanjih iskalcev prve zaposlitve s terciarno izobrazbo in delodajalci v praksi ter istočasno preveriti zastavljene hipoteze v diplomskem delu. Žal je bil vzorec prejetih odgovorov nižji od pričakovanega, tako da predstavljeni rezultati zaradi majhnosti vzorca predstavljajo ilustrativno sliko dogajanja na trgu delovne sile obeh raziskovalnih skupin.

7.1 Rezultati

S strani diplomantov s terciarno izobrazbo sem od oddanih 50 vprašalnikov prejela 25. Na prvi sklop vprašanj o načinu iskanja prve zaposlitve in lastni aktivnosti pred zasedbo delovnega mesta in po njej jih je večina odgovorila, da pri iskanju zaposlitve uporabljajo vse možne kanale – splet, oglasi, zavod za zaposlovanje, kamor pošiljajo prošnje in čakajo na odgovore. Le pet diplomantov pa je pri iskanju dela bolj osebno aktivnih, saj si pri iskanju službe pomagajo z različnimi poznanstvi, osebnimi razgovori ter udeležbami na kariernih sejmih. Samo ena oseba je odgovorila, da ima pogodbeno zagotovljeno delovno mesto, saj je bila njihova štipendistka. Zanimivo, da samozaposlitev za večino sploh ni primerna, in to zaradi neizkušenosti in previsokih stroškov. Štirje diplomirani računalničarji pa se bodo samozaposlili, če druge zaposlitve ne bo, saj imajo delovne izkušnje iz časa študija. V vseh odgovorih so respondenti odgovorili, da so se pripravljene dodatno izpopolnjevati za potrebe delovnega mesta, saj se zavedajo, da sta teorija in praksa v okviru študija premalo.

Drugi sklop vprašanj je zadeval finančni vidik prve zaposlitve. Večina je pripravljena delati tudi na nižje plačanem delovnem mestu, kjer je njihova pričakovana plača v višini med 800 do 1.200 € neto. Pričakujejo povračilo potnih stroškov in nadomestilo za malico v skladu z zakonodajo in internimi akti. Pripravljene so sicer krajši čas delati tudi za nižje plačilo, vendar pa zakonsko predpisane minimalne plače s svojo izobrazbo niso pripravljene sprejeti za dalj časa.

V tretjem sklopu so bili odgovori o soupravljanju in sovođenju podjetja deljeni. Večina si tega ne želi na začetku svoje kariere, predvsem zaradi odgovornosti in neznanja, se pa čutijo sposobne zasesti vodilno delovno mesto, saj niso pripravljene delati izven delovnega urnika in ne brez plačila. Večina mobinga na delovnem mestu ne bi prijavila, ampak bi preprosto delovno mesto zapustila, saj bi, kot so povedali, zaradi dolgotrajnih sodnih postopkov službo izgubili ali pa bi se jim to na delovnem mestu »vrnilo« oziroma bi »nastradali«. Če bi med delovnim procesom ugotovili nesposobnost svojega predpostavljenega, o tem največkrat ne bi poročali.

Velika večina je povedala, da so med izobraževanjem dobili veliko teoretičnih znanj, pa mnogo premalo ali skoraj nič praktičnih, kar predstavlja oteževalno okoliščino pri iskanju prve zaposlitve, saj večina delodajalcev po njihovih ugotovitvah išče delovne izkušnje.

S strani delodajalcev pa sem od poslanih 50 vprašalnikov prejela izpolnjenih 19. Na prvi sklop vprašanj o kandidatu, njegovi izobrazbi, izgledu, sposobnostih, morebitni kazenski evidenci so delodajalci odgovorili, da jim veliko pomenita prvi vtis in relativna osebna urejenost, čim krajša časovna distanca od zaključka študija do diplome in višja povprečna ocena študijskih obveznosti. Večina se je strinjala, da pri kandidatu za zaposlitev cenijo osebno vizijo, da se visoko izobraženi težje podredijo rutinskemu delu, ki je monotono, ter da večina iskalcev prve zaposlitve nima interesa »takoј prevzeti vodenje podjetja«. Nihče od vprašanih ni potrdil, da spol kandidata vpliva na zaposlitev.

V drugem sklopu vprašanj so bili pričakovani opisni odgovori. Večina delodajalcev si želi zaposliti formirano osebnost, ki delo opravlja odgovorno, je motivirana in pripravljena za nadaljnje izobraževanje. Večina delodajalcev si sicer želi delovnih izkušenj, vendar pri zaposlovanju upoštevajo tudi že predhodno pridobljene praktične izkušnje. Večina delodajalcev je zatrdila, da je plača pač določena z ustreznimi akti, da pa včasih odloča tudi pogajalska spretnost na obeh straneh. Sicer pa je večina delodajalcev menila, da se plača začetnika po nekaj mesecih (vendar ne v javni upravi) lahko zviša do 10 % ob pogoju, da je delo odlično opravljeno. Večina delodajalcev je menila, da bi država morala za zaposlitveno politiko mladih bolj poskrbeti z različnimi ukrepi, ki so sicer že zapisani, vendar se v praksi ne izvajajo.

Iz drugega sklopa odgovorov bi želela izpostaviti mnenje respondenta, ki je na vprašanje: Kako bi se po vašem mnenju iskalci prve zaposlitve prej zaposlili? (glej Prilogo B), odgovoril:

»Če bi izvajali skupne projekte z gospodarstvom v času študija.« (Podjetje A 2015)

»Da so bolj aktivni med izobraževanjem in da začnejo graditi kariero že v srednji šoli.« (Podjetje B 2015)

»S skrbno načrtovanim izobraževanjem, predvsem na visokošolskem področju, ob sprotnem upoštevanju razmer na trgu dela.« (Podjetje C 2015)

Odgovori na vprašanje številka 16 (glej Prilogo B): S katerimi ukrepi lahko država pri delodajalcih poveča interes za zaposlitev iskalcev prve zaposlitve?, so, na primer:

»Zadostne subvencije za prvi dve leti zaposlitve.« (Podjetje Č 2015)

»Država ne more storiti veliko, ključne so potrebe na potencialnih delovnih mestih – ali potrebujejo začetnika ali človeka z izkušnjami.« (Podjetje B 2015)

»Sofinanciranje.« (Podjetje C 2015)

Večina delodajalcev je na odgovor, kdo je bolje usposobljen za delo, naravoslovni ali družboslovni kader, odgovorila, da naravoslovni, ne glede na naravo dela v podjetju (banka, marketing, bolnišnica ...).

Tretji sklop vprašanj pa zajema nekaj splošnih vprašanj o samem podjetju, finančni izkaznici letega ter o številu novih zaposlenih s terciarno izobrazbo v zadnjih petih letih. Odgovori so bili zelo različni, tako da na sam komentar ne vplivajo.

7.2 Razlike v pričakovanjih med iskalci prve zaposlitve s terciarno izobrazbo in delodajalci

Eden glavnih namenov naloge je ugotoviti in prikazati pričakovanja diplomantov v zvezi z njihovo prvo zaposlitvijo in kaj od njih pričakujejo delodajalci. Na podlagi anket, opravljenih med obema ciljnim skupinama, vidimo, da predstavljajo temeljno neskladje **delovne izkušnje**, ki jih delodajalci najpogosteje omenjajo kot ključne za večjo možnost zaposlitve kandidata. Za delodajalca so relevantne, če so v skladu z delovnim mestom, ki ga ponujajo. Bolje so ovrednotene delovne izkušnje, za katere je bila značilna večja mera iznajdljivosti in samoiniciativnosti, kar delodajalcu izkazuje, da je bil iskalec zaposlitve delovno aktiven že v času študija. Ker so diplomanti večinoma še brez izkušenj, delodajalci upoštevajo tudi kandidatovo proaktivnost ter izkazano voljo in interes za delo. Izkušnje so delodajalcu pomembne zaradi skrajšanja časa usposabljanja za samostojno delo. Mladi pridobijo izkušnje z delom prek študentskega servisa, s študijsko prakso doma ali v tujini ali s prostovoljnim delom. Tako delodajalci kot iskalci prve zaposlitve menijo, da bi morali v času študija namenjati še večjo pozornost praktičnemu delu in s tem spodbuditi zanimanje potencialnih delodajalcev za bodoče diplomante. Na primer, s sodelovanjem v strokovnih projektih bi si študentje pridobili potrebna praktična znanja in izkušnje.

Po končanem študiju, ko so mladi diplomanti polni znanja in zagona, jih delodajalci zaposlujejo v manjši meri, saj z njihovim uvajanjem porabijo preveč časa in denarja, tako da so bolj zaželeni že izkušeni iskalci zaposlitve. Diplomanti so namreč dobro podkovani le na teoretičnem področju, kar pa za vstop na trg delovne sile vedno ne zadostuje. Zdi se, da bi bilo potrebno še

večje sodelovanje izobraževalnega sistema z gospodarstvom, ki bi vključevalo še več praktičnega dela, saj samo teorija s premalo prakse diplomantom ne zagotavlja dovolj konkurenčnosti na trgu delovne sile. Pripravnštvo, ki je bilo včasih obvezno za vse, je diplomantom omogočilo konkretno seznanitev z naravo, metodami, postopki na določenem delovnem mestu. Slednje so pripravniki opravili po programu mentorja in zaključnem izpitu. Na ta način so (naj bi) pripravniki lažje povezali teorijo in prakso poklica, za katerega so se izobraževali.

Poleg študijske prakse in pripravništva imajo študentje možnost pridobivanja izkušenj tudi s študentskim delom, v kolikor bi ga imeli možnost izkoristiti ne le kot priložnost za zaslužek, ampak tudi kot možnost pridobivanja izkušenj, potrebnih za bodoče delo. Možnost opravljanja študentskega dela v stroki, za katero se študentje izobražujejo, bi morala spodbujati tudi država, na kar so opozorili tudi nekateri delodajalci v vprašalniku

Z delovnimi izkušnjami je povezana tudi **plača** zaposlenega, saj podjetja praviloma in večinoma bolje plačajo zaposlene s predhodnimi delovnimi izkušnjami. Diplomanti se tega zavedajo, zato so za svojo prvo zaposlitev običajno pripravljene sprejeti nižje plačilo ali položajno nižje delovno mesto glede na doseženo izobrazbo. Plačilo, ki so ga delodajalci pripravljene plačati zaposlenim za uspeh in napredek na delovnem mestu, lahko doseže med 10 % in 20 % začetne plače.

Ker smo v Sloveniji prešli na bolonjski študijski sistem, nas je zanimalo, ali delodajalci to upoštevajo tudi pri plačah in samem delu diplomantov. Obseg prenovljenega študija se namreč razlikuje od prejšnjega sistema, saj je univerzitetni program, ki je prej trajal 4 leta, sedaj enakovreden bolonjskemu sistemu II. stopnje, ki terja po osnovnem 3-letnem ali 4-letnem visokošolskem študiju še leto ali dve dodatnega izobraževanja. Delodajalci so odgovorili, da diplomantov, ki so se šolali po bolonjskem sistemu, ne obravnavajo drugače, tako da tudi nimajo višjih oziroma nižjih plač.

8 SKLEP

Preučevana problematika je nedvomno interdisciplinarna in družbeno aktualna. Reševati bi se morala v jedru problema, pri zblževanju stališč in želja, kar bi pomenilo še bolj kvalitetno sodelovanje med področji izobraževanja in gospodarstvom, s čimer bi bilo omogočeno hitrejše prilagajanje novim razmeram v tržnem gospodarstvu tako za diplomante kot tudi za delodajalce. Dejstvo je, da je v Sloveniji precej nezaposlenih oseb s terciarno izobrazbo, ki vse težje dobijo prvo zaposlitev takoj po diplomi, in da mnogo mladih svoje znanje odnese v tujino. Kje je krivda za to? Ali sam sistem izobraževanja in zaposlovanja ali način iskanja zaposlitve mladih diplomantov in ali je trg delovne sile res tako zasičen, da ne sprejme novih diplomantov? Zato sem želela s tem diplomskim delom po najboljših močeh raziskati, zakaj je tako. Teorija in zakonodaja pišeta eno, praksa pa drugo realnost. Slednje je žal potrdila (v določeni meri) tudi neodzivnost respondentov na poslane vprašalnike, zaradi česar raziskovalna naloga predstavlja zgolj ilustrativno podobo dogajanja na trgu delovne sile.

Postavila sem šest hipotez, tri za iskalce prve zaposlitve s terciarno izobrazbo, ter tri za delodajalce.

Hipotezo, da imajo iskalci prve zaposlitve visoka pričakovanja o svoji začetni plači, je moč potrditi. V večini odgovorov so bila izražena res višja pričakovanja o začetni plači, kot so jo pripravljena podjetja ponuditi. Iskalci se kljub temu zavedajo, da bo ta plača s pridobljenimi izkušnjami lahko višja. Vstop na trg dela brez izkušenj zahteva uvajanje, kar za podjetja pomeni porabo časa in denarja, saj v začetku kariere novo zaposleni še niso dovolj učinkoviti in rentabilni, kar delovno hipotezo dodatno potrди.

Hipotezo, da je iskalcem zaposlitve pomembnejše zanimivo delo kot plačilo, je mogoče potrditi, saj je višji odstotek vprašanih potrdil, da jim je na začetku kariere razgibano delo bolj pomembno kot samo plačilo, ker se želijo na začetku naučiti čim več in tako tudi napredovati.

Tretja hipoteza je, da so iskalci prve zaposlitve na začetku delovne kariere pripravljene opravljati tudi dela, za katera ni potrebna stopnja izobrazbe, ki so jo dosegli. Le slaba tretjina anketiranih je za svojo prvo zaposlitev pripravljena sprejeti službo na nižji stopnji od zadnje dosežene izobrazbe. Tako te trditve ni možno potrditi. Mladi se dlje časa izobražujejo z namenom imeti

boljšo, višje vrednoteno službo, zato v manjši meri sprejemajo zaposlitev na nižjem delovnem mestu.

V drugem sklopu delovnih hipotez v zvezi z delodajalci, ki diplomantom s terciarno izobrazbo nudijo prvo zaposlitev, lahko prvo hipotezo, da delodajalci od iskalcev prve zaposlitve pričakujejo tudi praktično znanje, ne samo teoretičnega, potrdimo. Menim, da se delodajalci premalo zavedajo svoje vloge nudenja praktičnega dela študentom, njihovim bodočim zaposlenim, že med samim študijem. Tako morda tudi sami delodajalci dejansko nerealno pričakujejo izobraženega človeka, ki bo znanje takoj znal preliti v prakso.

Druga hipoteza, da delodajalci ne želijo nuditi zaposlitev iskalcem prve zaposlitve, ker morajo zagotoviti mentorstvo in praktično usposabljanje, je potrjena, saj je večina delodajalcev odgovorila, da je nudenje prvih zaposlitev precejšen strošek in dodaten napor v organizaciji mentorstva kandidatom, ki kasneje v podjetju morda sploh ne bodo ostali.

Zadnja hipoteza, da delodajalci menijo, da je za novo zaposlene primernejše preprostejše, rutinsko delo, ni potrjena. Vprašani delodajalci si v odgovorih niso bili enotni, da so ali niso novozaposleni primerni za opravljanje bolj preprostega dela. Respondenti s strani iskalcev zaposlitve pa so v odgovorih povedali, da si želijo aktivno in razgibano delo.

Lahko sklenem, da je problem brezposelnosti izobraženega kadra kar precej izpostavljen. Več dejavnikov vpliva na brezposelnost mladih, od izbranega študijskega področja, trajanja študija, ne dovolj aktivnega iskanja delovnih mest in siceršnjega pomanjkanja ustvarjanja novih delovnih mest. Pomanjkanje delovnih izkušenj pa je ključen dejavnik, ki vpliva na brezposelnost mladih. Delodajalci se namreč težje odločajo za zaposlovanje mladih, saj pri njih še ne morejo oceniti delovnih navad in kvalitet, ker še nimajo svoje poklicne oziroma delovne »zgodovine«. Zato predstavlja zaposlovanje mladih za delodajalce določeno tveganje, ki ga običajno zmanjšujejo tako, da mladim ponudijo nestalnejše in fleksibilnejše oblike zaposlitev. Analiza pogojev zaposlovanja, ki jih opredeljujejo delodajalci pri iskanju delavcev, je pokazala, da so delovne izkušnje po pomembnosti drugi pogoj, torej takoj za izobrazbo. (Spruk in Verša 2004, 21) To analizo lahko podpremo tudi z rezultati ankete, opravljene med delodajalci, saj so delovne izkušnje pri ponudnikih zaposlitve med bolj zaželenimi lastnostmi. Če bi se mladi že v času

študija poklicno oziroma delovno angažirali ter iskali priložnosti, navezovali stike in pridobivali izkušnje, bi lažje prišli do svoje prve zaposlitve.

Med pisanjem diplomske naloge sem prišla do spoznanja, da sta izbira poklica in potreba po delovni sili kar precej nesorazmerni, saj se kljub temu da je povečano povpraševanje po naravoslovnih in tehniških poklicih večina mladih še vedno odloča za študij družbenih, izobraževalnih, humanističnih in drugih ved, čeprav je pomanjkanje delovnih mest za ta področja večje.

Diplomanti bi hitreje prišli do svoje prve zaposlitve, če bi pri tem še bolj sodelovala tudi država, menijo delodajalci, z višjimi subvencijami, znižanjem davkov in prispevkov, s čimer bi povečali interes za zaposlovanje iskalcev prve zaposlitve.

Po Teichlerju bi moral vsak posameznik znati skrbeti za svojo zaposljivost in biti sposoben znanje, pridobljeno s teorijo, oziroma v izobraževanju, uporabiti v praksi – torej na bodočem delovnem mestu. Moral bi se znati prilagajati različnim nepredvidenim situacijam, delu pod pritiskom, tinskemu delu in potrebam za vodenje ter biti ciljno usmerjen. Diplomant bi moral vse te veščine usvojiti v času študija, za kar je odgovorno visoko šolstvo, ki mora diplomanta pripraviti za trg dela. (Teichler 1999)

Menim, da bi za svojo poklicno kariero morali del odgovornosti prevzeti tudi sami iskalci prve zaposlitve, saj so različna navodila, priporočila in izkušnje na voljo in dostopna vsem zainteresiranim v različnih medijih in oblikah.

9 LITERATURA

1. Divjak, Matej, Irena Svetin, Darjan Petek, Miran Žavbi in Nuška Brnot. 2009. *Odraz recesije v kazalnikih trga dela*. Dostopno prek: http://www.stat.si/StatisticniDnevi/Docs/Divjak-Odraz-recesije_prispevek.pdf (18. marec 2015).
2. Eurostat. 2015. *Statistics Explained: Statistika izobraževanja na regionalni ravni*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Education_and_training_statistics_at_regional_level/sl (26. junij 2016).
3. Evropska komisija. 2015a. *Cilji strategije Evropa 2020*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/targets/index_sl.htm (15. avgust 2016).
4. Evropska komisija. 2015b. *Pregled izobraževanja in usposabljanja 2015 – Slovenija*. Dostopno prek: <http://arhiv.acs.si/Info-mozaike/2015/76.pdf> (15. avgust 2016).
5. Evropska komisija. 2016. *Evropa 2020*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/europe2020/index_sl.htm (15. avgust 2016).
6. Ignjatović, Miroljub. 2002a. Trg delovne sile v Sloveniji v devetdesetih letih 20. stoletja. V *Politika zaposlovanja*, ur. Ivan Svetlik, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, 12–30. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
7. --- 2002b. *Družbene posledice povečanja prožnosti trga delovne sile*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
8. --- 2006. Položaj mladih na trgu delovne sile. *IB revija* 40 (4): 66–69.
9. Kajzer, Alenka. 2002. V *Politika zaposlovanja*, ur. Ivan Svetlik, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, 476–498. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
10. Kanjuo Mrčela, Aleksandra in Miroljub Ignjatović. 2015. Od prožnosti do prekarnosti dela: stopnjevanje negativnih sprememb na začetku 21. stoletja. *Teorija in praksa* 52 (3): 350–381.
11. Ministrstvo za finance Republike Slovenije. 2016. *Strategija Evropa 2020*. Dostopno prek: http://www.mf.gov.si/si/delovna_podrocja/ekonomsko_upravljanje_in_nacrtovanje/nova_evr_opska_razvojna_strategija_do_2020/strategija_evropa_2020/ (15. avgust 2016).

12. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije. 2015. *Rok za dokončanje »starih« visokošolskih študijskih programov se izteče 30. 9. 2016*. Dostopno prek: http://www.mizs.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/55/9121/ (9. julij 2016).
13. --- 2016. *Delovna področja*. http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/ministrstvo/Zgradba_sistema_izobrazevanja_2014_15_slo.pdf (7. julij 2016).
14. Mojedelo.com. 2007. *Kako začeti iskati prosta delovna mesta? Prvi koraki do zaposlitve*. Ljubljana: Moje delo, d. o. o.
15. Nastran Ule, Mirjana. 1996. *Mladina v devetdesetih: analiza stanja v Sloveniji*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče: Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije, Urad Republike Slovenije za mladino.
16. Niklanović, Saša in Martina Trbanc. 2002. Poklicna orientacija. V *Politika zaposlovanja*, ur. Ivan Svetlik, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, 230–254. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
17. Plevnik, Tatjana. 2011. Razvrščanje izobrazb v Sloveniji v razmerju do mednarodnih referenčnih klasifikacijskih orodij. *Sodobna pedagogika* 62–128 (4): 102–124.
18. Podjetje A. 2015. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 10. avgust.
19. Podjetje B. 2015. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 11. avgust.
20. Podjetje C. 2015. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 12. avgust.
21. Podjetje Č. 2015. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 13. avgust.
22. Statistični urad Republike Slovenije. 2012. *Razvrstitev kategorij slovenskega sistema izobraževanja v kategorije po ISCED 1997*. Dostopno prek: https://www.stat.si/Klasius/Docs/PretKLASIUS-SRV_%20ISCED97.pdf (11. julij 2016).
23. --- 2016a. *Vpis študentov v višješolsko in visokošolsko izobraževanje, podrobni podatki, Slovenija, študijsko leto 2015/16*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=5929&idp=9&headerbar=7> (15. avgust 2016).
24. --- 2016b. *Diplomanati višješolskega in visokošolskega izobraževanja, Slovenija, 2015*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=5935&idp=9&headerbar=7> (15. avgust 2016).
25. --- 2016c. *Študentje terciarnega izobraževanja po: SPOL, ŠTUDIJSKO LETO*. Dostopno prek: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp> (25. avgust 2016).

26. --- 2016č. *Študentje terciarnega izobraževanja po: VRSTA IZOBRAŽEVANJA, NAČIN, PODROČJA IZOBRAŽEVANJA, ŠTUDIJSKO LETO, SPOL*. Dostopno prek: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp> (26. avgust 2016).
27. --- 2016d. *Študentje terciarnega izobraževanja po: VRSTA IZOBRAŽEVANJA, NAČIN ŠTUDIJA, SPOL, PODROČJA IZOBRAŽEVANJA (KLASIUS_P), ŠTUDIJSKO LETO*. Dostopno prek: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp> (15. avgust 2016).
28. --- 2016e. *Diplomanti terciarnega izobraževanja po vrsti izobraževanja, ki so ga zaključili, področju izobraževanja (po mednarodni standardni klasifikaciji ISCED 97 in po spolu, Slovenija, letno*. Dostopno prek: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp> (15. avgust 2016).
29. --- 2016f. *Diplomanti terciarnega izobraževanja po: NAČIN ŠTUDIJA, SPOL, PODROČJA IZOBRAŽEVANJA (KLASIUS_P), VRSTA IZOBRAŽEVANJA, LETO*. Dostopno prek: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp> (15. avgust 2016).
30. --- 2016g. *Bruto domači proizvod po: MERITVE, LETO*. Dostopno prek: http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/viewplus.asp?ma=H236S&ti=&path=../Database/Hitre_Repozitorij/&lang=2 (15. avgust 2016).
31. Svetlik, Ivan in Meri Lorenčič. 2002. *Izobraževanje in usposabljanje*. V *Politika zaposlovanja*, ur. Ivan Svetlik, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, 256–290. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
32. Teichler, Ulrich. 1999. *Research on the relationships between higher education and the world of work: Past achievements, problems and new challenges*. *Higher Education* 38 (2): 169–190. Dostopno prek: <http://link.springer.com/article/10.1023%2FA%3A1003761214250?LI=true> (20. december 2015).
33. Toš, Niko. 2007. *Vrednotne orientacije – 2006 (Delovna verzija)*. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede – IDV, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: CJM. Dostopno prek: http://www.cjm.si/sites/cjm.si/files/file/e-dokumenti/Vrednotne_orientacije_2006.pdf (13. marec 2015).
34. Toš, Niko in skupina. 2011. *SJM 2011/2 Svetovna raziskava vrednot; ogledalo javnega mnenja*. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede – IDV, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih

- podatkov. Dostopno prek: http://www.adp.fdv.uni-lj.si/podatki/sjm/sjm112_rm1_sl_v1_r2.pdf (26. avgust 2016).
35. Trbanc, Martina in Dorotea Verša. 2002. Zaposlovanje mladih. V *Politika zaposlovanja*, ur. Ivan Svetlik, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, 338–368. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
  36. Trbanc, Martina. 2005. Zaposlovanje in brezposelnost mladih. V *Otroci in mladina v prehodni družbi*, ur. Andreja Črnak-Meglič, 161–188. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport – Urad Republike Slovenije za mladino; Maribor: Založba Aristej.
  37. Ule, Mirjana in Vlado Mihelj. 1995. *Pri(e)hodnost mladine*. Ljubljana: DZS: Ministrstvo za šolstvo za šport, Urad Republike Slovenije za mladino.
  38. Ule, Mirjana, Vlado Mihelj, Tanja Rener, Metka Mencin Čeplak in Slavko Kurdija. 1996. *Predah za študentsko mladino*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Urad Republike Slovenije za mladino.
  39. Ule, Mirjana. 2004. Nove vrednote za novo tisočletje spremembe: spremembe življenjskih in vrednotnih orientacij mladih v Sloveniji. *Teorija in praksa* 41(1–2): 352–360.
  40. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. 2016. *Pomladanska napoved gospodarskih gibanj 2016*. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/analiza/Pomladanska_napoved_2016/majska_2016_splet-18marec.pdf (12. avgust 2016).
  41. Spruk, Viljem in Dorotea Verša. 2004. *Mladi diplomanti na trgu delovne sile*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.
  42. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje in Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. 2013. *Mladi in trg dela*. Dostopno prek: https://www.ess.gov.si/_files/4809/mladi_in_trg_dela.pdf (22. julij 2016).
  43. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. 2015. *Mladi in trg dela*. Dostopno prek: https://www.ess.gov.si/_files/7755/Analiza_Mladi_in_trg_dela_2015.pdf (22. julij 2016).
  44. --- 2016a. *Trg dela v številkah*. Dostopno prek: http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah (12. julij 2016).
  45. --- 2016b. *Brezposelni mladi in brezposelni mladi s terciarno izobrazbo*. Ljubljana: interno gradivo.

PRILOGE

Priloga A: Vprašanja za iskalce prve zaposlitve s terciarno izobrazbo

POLONA TRŽAN MRAK
Absolventka FDV

Vprašalnik za iskalce prve zaposlitve s terciarno izobrazbo

Naslov diplomskega dela:

RAZLIKE V PRIČAKOVANJIH MED ISKALCI PRVE ZAPOSLOTITVE S TERCIARNO IZOBRAZBO IN DELODAJALCI

I. Prosim, odgovorite opisno v kratkih stavkih.

1. Kako, na kakšen način iščete svojo prvo zaposlitev po diplomi?
2. Kaj ste pripravljeni storiti, da bi dobili svojo prvo zaposlitev (podzaposlitev, nizko plačo, neobičajni delovni čas,...)?
3. Ali ste morda razmišljali o samozaposlitvi pred prvo zaposlitvijo? Zakaj da oziroma zakaj ne?
4. Ali menite, da ste v času šolanja pridobili dovolj primerne znanja, da se lahko zaposlite? Česa je bilo preveč in česa premalo?
5. Ali ste se pripravljene na delovnem mestu še dodatno izpopolnjevati?

II. Na vprašanja o financah odgovorite v številkah.

6. Kolikšno plačo (neto) pričakujete?

7. Bi bili zadovoljni z neto plačo v višini 1000,00 €?

8. Bi bili zadovoljni z bruto plačo v višini 1000,00 €?

9. Kolikšno povračilo potnih stroškov pričakujete – po prevoženih kilometrih ali le nadomestilo za plačilo mestnega avtobusa, kljub dejstvu, da je vaša pot daljša?

10. Kolikšno nadomestilo za plačilo malice med delovnim časom pričakujete?

11. Kolikšna je minimalna plača za katero ste pripravljeni sprejeti prvo zaposlitev?

12. Ali bi sprejeli delo na višjem delovnem mestu in zanj sprejeli nižje plačilo?

III. Prosim odgovorite v kratkih stavkih.

13. Si želite soupravljanja in sovođenja podjetja?

14. Se čutite sposobnega voditi podjetje z več zaposlenimi?

15. Ali ste v podjetju pripravljeni opravljati manualno delo, ki je nižje plačano delovno mesto in je v nesorazmerju z vašo izobrazbo?

16. Ste pripravljeni opravljati neplačane nadure v kolikor je na delovnem mestu manj stresa?

17. Ali ste pripravljeni za prihod na službene sestanke uporabljati mestni avtobus?
18. Ali ste pripravljeni spregovoriti o morebitni nesposobnosti svojega nadrejenega takoj, ko to opazite, ali pa molčite in si o tem mislite svoje in delate naprej?
19. Ali bi prijavili mobing na delovnem mestu takoj ali pa bi tako ravnanje sprejeli kot del značaja določene osebe?
20. Prosim, zapišite še vaš spol, starost, področje izobraževanja ter čas čakanja na prvo zaposlitev (npr. Ž, 27 let, družbene vede, 5 mes).

Za vaše odgovore in čas, ki ste ga namenili zanje, se vam najlepše zahvaljujem.

Priloga B: Vprašalnik za delodajalce

POLONA TRŽAN MRAK
Absolventka FDV

Vprašalnik za delodajalce

Naslov diplomskega dela:

RAZLIKE V PRIČAKOVANJIH MED ISKALCI PRVE ZAPOSLOTITVE S TERCIARNO
IZOBRAZBO IN DELODAJALCI

I.

Odgovore na vprašanja od 1 do 9 ovrednotite s številko od 1 do 5, pri čemer je 1 se ne strinjam oz. ni pomembno, 5 pa pomeni povsem se strinjam oz. je zelo pomembno.

1. Kako pomembno je za vas, ali je kandidat zaključil študij z diplomom v predvidenem rednem roku študija?

1.....2.....3.....4.....5

2. Ali je pomembna povprečna ocena opravljenih študijskih obveznosti iskalca zaposlitve?

1.....2.....3.....4.....5

3. Ali prvi vtis iskalca zaposlitve (zunanj izgled, privlačnost, urejenost) pomembno vpliva na vas?

1.....2.....3.....4.....5

4. Kako pomembno vplivajo sposobnosti (in ambicioznost) iskalca prva zaposlitve na vašo odločitev?

1.....2.....3.....4.....5

5. Iščemo človeka, ki ima vizijo.

1.....2.....3.....4.....5

6. Iščemo človeka, ki je ubogljiv komformist.

1.....2.....3.....4.....5

7. Se vam zdi, da bi iskalci prve zaposlitve takoj želeli prevzeti vodenje podjetja?

1.....2.....3.....4.....5

8. Ali se po vašem mnenju iskalci prve zaposlitve s terciarno izobrazbo težje prilagodijo rutinskemu načinu dela?

1.....2.....3.....4.....5

9. Kako pomemben je izpis iz kazenske evidence iskalca prve zaposlitve?

1.....2.....3.....4.....5

II.

Na naslednja vprašanja odgovorite opisno v nekaj kratkih stavkih.

10. Ali bi raje zaposlili osebo, ki je med študijem dosegala slabše ocene in je njen izgled privlačen, ali osebo, ki je dosegala boljši študijski uspeh, vendar je njen videz povprečen oz. podpovprečen?

11. Naštejte lastnosti, ki bi jih moral imeti za vas idealen iskalec prve zaposlitve.
12. Ali je za vas pomembno katerega spola je kandidat? Zakaj?
13. Ali so po končanem šolanju bolj usposobljeni za delo naravoslovni ali družboslovni kadri?
14. Kateri so glavni razlogi, po vašem mnenju, da se le redki iskalci prve zaposlitve po končanem študiju zaposlijo prej kot v 6 mesecih?
15. Kako bi se po vašem mnenju iskalci prve zaposlitve prej zaposlili?
16. S katerimi ukrepi lahko država pri delodajalcih poveča interes za zaposlitev iskalcev prve zaposlitve?
17. Kaj lahko za svojo prvo zaposlitev naredijo sami iskalci?
18. Kaj za vas predstavljajo delovne izkušnje iskalcev prve zaposlitve in katere vrednotite kot relevantne?
19. Ali vaše podjetje zagotavlja mentorstvo in pridobivanje delovnih izkušenj novozaposlenemu?
20. Ali je plača novozaposlenega (brez delovnih izkušenj) nižja ali je enaka zaposlenemu s predhodnimi delovnimi izkušnjami?

21. Kolikšna je plača, ki ste jo pripravljene iskalcu prve zaposlitve ponuditi in za koliko odstotkov ste jo pripravljene povečati ob doseganju dobrih delovnih rezultatov v prvem letu zaposlitve?

III.

Še nekaj kratkih vprašanj o vašem podjetju.

22. Kolikšen je letni prihodek vašega podjetja? Pod ali nad 1 milijon evrov?

23. Kolikšen procent namenite za plače zaposlenih?

24. Koliko iskalcev prve zaposlitve ste zaposlili v zadnjih petih letih s terciarno izobrazbo?
Katerega spola so in kakšna je njihova starost?

25. Glavna dejavnost podjetja je .....,
število zaposlenih je .....

Za vaše odgovore in čas, ki ste ga porabili, se vam najlepše zahvaljujem!

